

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף קה.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קנג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

בספר טוב הארץ [א] ששם מדבר ג"כ מענין א"י, והבן הדבר היטב לדמות מילתא למילתא, כי הכל אחד עם הנ"ל:

קנג [ב] קבלת פני ת"ה. כי הלבנה אין לה אור מעצמה כלל, רק היא מקבלת אור מהשמש, היינו ע"י שהלבנה היא כמראה מלוטשת, עי"ז מקבלת אור מהשמש, ומתנוצץ ממנה אור להאיר על הארץ. אך אם ה' גשמה עב והשוך בלתי מלוטשת, לא היתה יכולה לקבל אור השמש כלל. וכן התלמיד והרב הם בחי' חמה ולבנה כמבואר במ"א [ג]. ואם התלמיד יש לו פנים, היינו בחי' אנפין נהירין, בחי' מראה מלוטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב. ואזי ראוי שהרב יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלוטשת, שכל העומד כנגדה רואה את עצמו בתוך המראה. כן מחויב ג"כ כאן, שהתלמיד יקבל פני הרב, היינו שיקבל פני הרב לתוכו, שיתראה בתוכו פני הרב. וזהו קבלת פנים, היינו קבלת פנים ממש כנ"ל, וזהו דווקא אם יש להתלמיד פנים, היינו אנפין נהירין שהם בחי' מראה מלוטשת כנ"ל. אך אם אין לו פנים, היינו שהוא בחי' אנפין חשוכין, אזי אין יכול לקבל פנים כנ"ל לענין חמה ולבנה. ובוודאי אין מותרא בתוכו פני הרב, כמו העומד נגד כל דבר עב והשוך. ועל ידי זה אפשר לדעת, אם הוא משוקע בתאוות ממון, כי אם אין רואה א"ע בו, יודע שהוא בבחי' אנפין חשוכין, שהוא בחי' המשווקע בתאוות ממון כמבואר במ"א [ד] (לעיל בסי' כג ע"ש). וכן כ"א נגד חבירו, אפשר לו לדעת עי"ז. כי כ"א שיצא מתאוות ממון יותר מהחבירו, נקרא כנגדו צדיק, כמבואר במ"א (שם [ז]). וז"ש (דברים ה) **פנים בפנים וכו'** היינו בשעת מתן תורה היו ישראל בבחי' אנפין נהירין, והיו יכולים לקבל פנים דקדושה, היינו שיתראה בתוכם פנים דקדושה כנ"ל. וזהו פנים בפנים, שפנים דקדושה היה בתוך פניהם, בחי' קבלת פנים כנ"ל. וזהו **דיבר ה' עמכם**, שהדיבור היה מדבר עם כ"א ויוצא מכ"א מישראל, מאחר שנכלל בתוכו פנים דקדושה כנ"ל: אך מי שהוא עזות פנים, אין לו פנים דקדושה, ואינו יכול לקבל פנים כנ"ל, וע"כ ארו"ל (נדרים ב) כל מי שיש לו עזות בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני [ח]:

קנד [ט] **דע** כי יש יראות נפולות, וכל היסורין והדינים שיש לאדם, כולם הם מהיראות הנפולות שנפלו לתוך זה הדבר שהוא מתפחד^א ויש לו יסורין ממנו. והם בחי' (שבת עז ע"ב) ה' אימות אימות' חלש על הגיבור, שאף שהוא נגד הטבע, שהגבור יפחד מהחלש, אך שהוא מחמת היראה העליונה שנפלה ונתלכשה באלו הדברים. וע"כ הם כמספר ה' כנגד ה' גבורות שהם ה' אותיות מנצפ"ך^ב כפולים. וצריך להעלות היראות הנפולות לשרשם למקומם. ומקום היראה היא בלב, כמו שפרש"י דבר המסור ללבו של אדם נאמר בו **ויראת** (קדושים יט). והיראה צריכה להיות עם דעת, כי בלא דעת נאמר (איוב ד) **הלא יראתך כפלתך** [י]. והדעת צריך להיות

קנד קנה קנג קנב

מוהר"ן קה.

בלב, כי גם עכו"ם יש לו דעת, אך הוא בלא לב. אך עיקר הדעת כשהוא בלב, כמ"ש (דברים ד) **וידעת היום והשבות אל לבבך** כ"ש (שם כט) **ולא נתן לכם לב לדעת** דייקא. וכשמחבר הדעת שבלב עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אזי נאמר (משלי ב) **אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא** [י]. והנה כתיב (שם כט) **מולך במשפט יעמיד ארץ**, היינו ע"י משפט מעמיד ומעלה היראה שהיא בחי' ארץ, כמ"ש (תהלים עז) **ארץ יראה**. ומשפט הוא מה שהאדם שופט ודן עצמו על כל דבר ודבר שעושה, טרם שידינו אותו למעלה. וע"י מה שהוא בעצמו שופט א"ע ניצול מדין שלמעלה כי כשיש דין למטה אין דין למעלה [יא]. וכיון שאין עליו דין אין צריכה היראה ליפול ולהתלבש למטה, ואין צריך לירא משום דבר, ואין לו רק יראה העליונה יראת הרוממות: [ב]ענין כל זה לעיל בהתורה, מי שרוצה למעום מעם אור הגנוז בס"י מו שם מבואר כ"ז באריכות]:

קנה [יב] **עצבות** הוא מדה רעה מאד. ומה שאדם^א אינו נוסע להצדיק הוא מחמת עצבות וכבידות וכן מה שאינו מתפלל כראוי הוא ג"כ מחמת עצבות ועצלות. היינו מחמת חסרון אמונה, כי בוודאי אם היה לו אמונה שלימה, והיה מאמין שהש"י עומד עליו, ושומע כל דיבור ודיבור שיוצא מפיו, ומאזין לקול תפילתו, בוודאי לא היה לו שום עצבות ועצלות וכבידות בתפילתו, ובוודאי היה מתפלל כראוי [יג]. אך עיקר בלבול התפילה הוא בא מחמת חסרון אמונה. וע"כ נופל עליו עצלות ועצבות, ומבלבל את תפילתו. כי עיקר העצבות והעצלות הוא מחמת חסרון אמונה. כמו למשל כשמניחין חמה בארץ טובה, אזי הוא גודל וצומח ופה, ואינו מזיק לו שום רוח ולא זיקים ורעמים, וזה מחמת שיש כח הצומח וכה הגודל, ע"כ אינו מזיק לו שום דבר. אבל כשנותנים החמה בארץ שאינה טובה לזריעה, אזי הוא נרקב בארץ מחמת שאין לו כח הצומח וכה הגודל. ואמונה היא בחי' כח הגודל וכה הצומח, כמ"ש (אסתר ב) **ויחי אומן את הדסה** לשון גידול [יד], וכמ"ש רז"ל (שבת לא) אמונה זה^ב סדר זרעים. וע"כ כשיש לו אמונה שהיא בחי' כח הגודל^ג וכה הצומח, אזי אין מזיק לו שום דבר ואינו ירא משום אדם ושום דבר, ומתפלל בחיות כראוי, ונוסע להצדיק, כי אינו מתירא ומתפחד^ד משום ענין שבעולם. אבל כשיש חסרון באמונה, אזי אין לו כח הגודל וכה הצומח, ואזי הוא נרקב ממש כמו החיטה^ה הנ"ל, וע"כ יש לו עצבות ועצלות וכבידות, והוא נרקב ממש: וזה בחי' ארך אפיים^ו [יז], היינו מה שאינו ירא משום דבר, ואינו משגיח על שום ביטול ובלבול בעבודתו, רק עושה את שלו, זה בחי' ארך אפיים^ז. שאין שום דבר יכול לבלבל אותו, כי לא איכפת ליה שום דבר, רק עושה את שלו בעבודתו את הש"י. כי ארך אפיים הוא תלוי בבחי' אמונה,

תורה אור
דברים ואתחנן ה (ד) פנים
פנים דבר יקוץ עיניכם קהר
מתוך האש:

תורה קנד
ויקרא קדושים יט (יד) לא
תקלל תרש ולפני עני לא
תמן מכשל ויראת פאלהוד
אני יתה:
איוב ד (ו) הלא יראתך
סלמך תקומך ותם דרכיך:
דברים ואתחנן ד (לט) וידעת
היום והשבות אל לבבך כי
יתון הוא האלהים בשמים
ממעל ועל הארץ ממתת אין
עוד:

דברים כי תבוא כט (ג) ולא
גמ יתון לכם לב לדעת
ועינים לראות ואזנים לשמע
עד היום הזה:
משלי ב (ה) אז תבין יראת
יתון וידעת אלהים תמצא:
משלי כט (ד) מלך במשפט
יעמיד ארץ ואיש תרומות
יתרסנה:
תהלים עז (ט) משמים
השמעת דין ארץ ויראה
ישקשה:

תורה קנה
אסתר ב (ז) ויהי אמן את
הקסה היא אסתר בת דדו כי
אין לה אב ואם והעדה יפת
תאר וטובת מראה ונבנות
אביה ואמה לקחה קרובי לו
לבת:
במדבר יד (יח) ויך ארך
אפים ורב חסד נשא עון
ונשע ונקח לא ינקח פקד
עון אבות על פנים על
שלישים ועל רבעים:

^א בתשכס – הוא מחמת (ותיבת ג"כ נחמק)

^ב עיין תורה סב אות ב'

^ג עיין בראשית רבה ל' ח'

^ד בדפ"ר זז

^ה בדפ"ר גידול

^ו בדפ"ר אינו מפחד

^ז מתולו - החסד

^ח מתרצו - אפים

^ט שמות לד ו', ובמדבר יד יח.

^י מתרצו - אפים

^א מהרב המקובל רבי נתן שפירא. [במהדו' שנת תסו דף ח: במהדו' תרנא דף ה:, במהדו' תשסא עמ' יט] ועיין חסד לאברהם מעין א' נהר כה ומעין ג' נהר ג'.

^ב לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ג * תורה ו' אות ה' ועיין עוד תורה צא תנינא [עיין ב"ב עה. פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה]

^ד מתרצו - מחוייב

^ה הערת מוהר"ג בתקפא

^ו בסוף תורה כג בהשטטות לאות ג'. ועי' שלוקי ראו מאן לנטי כיתת ופנס הכיתת גורס ליפול כנחלות ממון וכפלט לם חולק על חביוו הנומך כיתת יוחי ממנו ע"ש. עוד כזה עיין לק"ה קטושינ הל' ג' אות ג' וחות ד'.

^ז לעיל תורה לה אות ו'. ותורה קמו

^ח לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ט בדפ"ר – מפחד, ובתקפא מוהר"ג תיקון- מתפחד

^י גם בדפ"ר אימות, ומתולו - אימת

^{יא} גם בדפ"ר מנצפ"ך, ומתולו - מנצפך

^{יב} עיין פרש"י שם

^{יג} עיין לק"ה יום כפור ב' ג' וגם תורה א' תנינא אות ה'

^{יד} * דברים רבה שופטים פרשה ה' [פסקא ד']

^{טו} הערת מוהר"ג בתקפא

^{טז} לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^{יז} מתרצו – שהאדם

מאמר קבלת פני רבו

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

התלמיד והרב הם בחינת חמה ולבנה, ואם התלמיד יש לו פנים הינו בחינת אנפין נהירין, אז יכול לקבל אור פני הרב עד שיתראה בפניו אור פני הרב ממש, וכמו שהלבנה מקבלת אור השמש. וזהו ענין קבלת פני תלמיד חכם, הינו קבלת פנים של הרב לתוך הפנים שלו ממש. דהיינו שמקבל שכלו ודעתו שהם פני רבו, ואזי בקל מבין את דבריו ורמיזותיו, כי נעשה פונה להיכן שפונה רבו. אף אם התלמיד אין לו פנים דהיינו שהוא בבחינת אנפין חשוכין על ידי שהוא משקע בתאוות ממון אז אין מתראה בתוכו פני הרב. וכן מי שהוא עוזת פנים אין לו גם כן פנים דקדושה ואינו יכול לקבל פני הרב בהפנים שלו כנ"ל: קל"מ השלם בתוספת ביאור.

שיחות

והתלוצץ מאד מהמחוקרים שאומרים שיש בהלבנה ישוב כמו על הארץ הזאת (הובאו דבריהם בספר הברית ח"א ג' ד) על שרואין שם בתוכה כמו אילנות ושאר ברואים שבזו הארץ, והיה מתלוצץ מזה ואמר שהוא שטות גדול. כי הלבנה הוא כמו אספקלריא שכל דבר שעומד כנגדו נראה בתוכו. ועל כן נראה בתוך הלבנה דברים שבזאת הארץ, אבל באמת אין שם דבר מאלו הברואים והבל יפצה פיהם של המחוקרים: (שיחות מוהר"ן – אות ריח)

זכי הראות יכולין להפיר את האדם, מי רבו שלמדו תורה. ודוקא כשפירין את תאר פני הרב, כי על-ידי ההלכות שלמד מרבו, נעשה פני התלמיד כתאר פני הרב, כי ההלכה הוא חכמתו המאיר תאר פניו (חכמת אדם תאיר פניו), וכשמקבל ההלכה מקבל חלק מתאר פניו, ולפי רבוי ההלכות כן נתרבה חלקי תאר פניו. (ספר המדות לימוד ח"ב אות טו) ועיין ב"ר פר ח' שליוסף היה זיו איקונין של יעקב.

לקוטי הלכות

אין

קושיות

- א. קבלת פני ת"ח – צ"ע מדוע לא פני רבו? אולי רצה להדגיש שקבלת פני רבו הכוונה לאור חכמת רבו שיאיר בפניו.
- ב. רב ותלמיד בחי' חמה ולבנה, צ"ע הרי אומר שהלבנה כמראה לטושה, א"כ מדוע הלבנה אורה מועט בהרבה. נראה שהדיוק של רבנו הוא לאידך גיסא אם אינה לטושה כיצד יתכן שיגיע אלינו מעט מאור החמה הפוגע בה.
- ג. באבות א' א' משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע. ועי"ש תיו"ט מה שקיבל מסר ליהושע. וצ"ע עיין ב"ב עה. פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני חמה אוי לה לאותה בושה. צ"ע הרי מבואר במדרש שלא היה תלמיד כל כך מבוטל לרבו כמו יהושע אצל משה, ומדוע לא זכה לפני משה ממש?
- ד. קבלת פני רבו משמע שתלמיד שהוא כמראה מלוטשת אזי כל אור חכמתו של הרב מאיר בפני התלמיד – צ"ע כי מבואר בספרים² שהתלמיד הוא נקודה ביחס לרבו. והביאור נ"ל כי מה שהרב מלמד זה רק מה שכבר ברור לו כאחותו³ דהיינו שכבר ירד לבחי' כליות בחי' נצח והוד שם מתבשל ומתגשם השפע כדי להשפיע אותו למלכות שהוא התלמיד. בזה יובן מדוע ר"א הגדול בודאי היה פנים מאירות אמר בסנהדרין

____ יא עדי טו סין תשפד

² לק"ה פדיון פטר חמור הלכה ב אות יג – נקדים זה בחינת יראת התלמיד שמקבל מהרב. והתלמיד כנגד הרב הוא בבחינת נקדה לבד, כמו שכתוב (אבות פ"ק ו). כל ימי גדלתי בין החכמים ולא חסרתי מרבותי אלא כטפה מן היים, כי המדרגה התחתונה בחינת תלמיד נגד הרב שהוא בחינת מדרגה העליונה הוא רק בחינת נקדה קטנה לבד. וזהו בחינת נקדים:

³ שבת דף קמה: איתער בהו רבי יוחנן אמר להו דרדקי לא כך אמרתי לכם אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומר והוא לאו לא תאמרהו.

סח.יז, ובזוהר וירא^{יז}, שחכמתו ביחס לחכמת רבו רבי יוחנן בן זכאי ככלב המלקק מן הים. וכן יהושע נשאר בחי' לבנה ביחס למשה אע"פ שמושה רבנו מסר לו כל מה שקיבל.

ה. מצינו רב ותלמיד שאחרי כמה שנים נעשה תלמיד חבר לרבו (ב"ב קנח:יז). ועיין עירובין סג. פרש"י תלמיד חבר שהוא חכם כמותו אלא שלמד ממנו דבר אחד או יותר. ולכן פסק רב המנונא בחיי רב חסדא רבו ורבינא בחיי רב אשי רבו. ועיין יו"ד רמב"א גם באותה העיר וכן פסק הרמ"א עפ"י הרמב"ם. עוד בגמ' שם שתלמיד חבר בפני רבו ממש אסור. נמצא אע"פ שנעשה חבר דהיינו שכל חכמת רבו מאירה בו נשאר שם תלמיד עליו. ואם יפסוק בעירו הרי זה בחי' קטרוג של שני מלכים בכתר אחד.

ו. מובא שהיו זמנים שרבנו נסע אל תלמידיו. וכן בתורה לח תנינא^{יז} לפעמים הגדול נוסע אל הקטן, וצ"ע הרי פנים בפנים שייך רק ע"י אתערותא דלתתא, אבל אתערותא לעילא היא אחר באחור. מבואר שם שכיון שהאור גדול לכן צריך את שניהם אבל באמת עיקר הפנים בפנים הוא כשהתלמיד בא אל הרב.

ז. צ"ע לפי המשל של הלבנה משמע שהתלמיד צריך לכוון לקבל פני רבו כדי שיאיר על הארץ ולא לצורך עצמו, דהיינו להיות מעבר בלבד.

ח. לקבל פני רבו צריך פנים מאירות שיצא מתאוות ממון צ"ע בשלמא לזכות לפני ה' הממון שהוא ע"ז מפריע, אבל לזכות לפני רבו מדוע הממון מפריע? אולי כיון שפני רבו עיקר ההכנה לחכמה תאיר פניו שיש לו, היא השמחה בחלקו. על כן מי ששקוע בתאוות ממון שהיא פנים חשוכות מעצבת ודאגה, לא יכול למצא פניו בפני רבו הצדיק.

ט. לקבל פני רבו צריך פנים מאירות שיצא מתאוות ממון צ"ע מדוע דווקא ממון ולא כל התאוות ומדות רעות. הרי צריך להיות כמראה מלוטשת מוכנה לקבל את כל אור החכמה של הרב בלי שינוי. כנראה כנ"ל.

י. לקבל פני רבו צריך פנים מאירות שיצא מתאוות ממון צ"ע מדוע דווקא ממון הרי רבנו אמר^{יז} שעם כל התאוות אפשר לבא אליו לבד מתאוות כבוד? לבוא לקבל ממנו אפשר גם עם תאוות ממון, רק לא עם תאוות כבוד, אבל לקבל פניו יזכה רק כשיצא מתאוות הממון.

^י סנהדרין דף סח. – והתניא כשחלה ר' אליעזר נכנסו ר' עקיבא וחביריו לבקרו וכו' ... נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו אמר אוי לכם שתי זרועותיי שהן בשתי ספרי תורה שנגללין הרבה תורה למדתי והרבה תורה לימדתי הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפילו ככלב המלקק מן הים הרבה תורה לימדתי ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשופרת.

פרש"י – ולא חסרתי מרבתי ככלב המלקק מן הים. לפי חכמתם שהיתה גדולה אין למודי עולה לחסרם ולקבל מהם חכמה אלא מעט ככלב המלקק מן הים וכן תלמידי לא חסרוני ולא קבלו מחכמתי לחסר את יתרון חכמתי מהם אפי' כמו שמחסר המכחול בשופרת בטבול אחר: ולא חסרתי. כלומר לא חסרתים מחכמתם ממה שהיו מתחילה גדולים יותר ממני וגם עתה גדולים הם ממני לפי שלא למדתי מחכמתם כי אם מעט מהם:

^ה זוהר וירא מדרש נעלם דף צט. – אמר, אורייתא (סברית גמרא) גמריית, וחכמתא סברית, ושמושא עבדית, דאילו יהון כל בני אינשא דעלמא סופרים, לא יכלין למכתב, ולא חסרי תלמידי מחכמתי אלא ככוחאל בעינא, ואנא מרבתי אלא כמאן דשתי בימא.

^י ב"ב דף קנח: – בן עזאי תלמיד חבר דרבי עקיבא הוה. ופרש רבנו גרשום – אמר ר' שמלאי מדקאמר ליה בן עזאי כך לר' עקיבא בלשון הטוח, ולא אמר ליה בלשון כבוד, ש"מ דבן עזאי תלמיד חבר היה של ר' עקיבא. משום הכי לא חלק לו כבוד כל כך, שהלכו שניהן ללמוד תורה לפני ר' אליעזר הגדול, ולפי שהיה בן עזאי בחור, לא היה יכול לסבור סברא בר' עקיבא בתלמוד, וגמר גמרא והדר הלך בן עזאי לפני ר' עקיבא להסביר סברא: וכתב יפה עינים שם – תלמיד חבר. ה"נ בירושלמי ה"ט ובשקלים פ"ג ה"א ר"ה פ"א סוף ה"א מוכיח לה עוד מהא דבכורות נו: ולבוש מאיר נתיב כתב – בן עזאי תלמיד חבר דר"ע. יבמות מט ע"א ד"ה ר"י, ושקלים ה ע"ב, נדרים ער, בכורות דף כז, נדה יד ע"ב ד"ה מאי: ומהרש"ם ציין להלכות קטנות ח"ב סימן יג.

^י תורה לח תנינא – הגדול הולך ונוסע להקטן, ולפעמים להפך. דהיינו שלפעמים הצדיק נוסע על המדינה ומאיר להתלמידים, ולפעמים התלמידים באים אצלו: ודע, שזאת הפחינה היא גדולה, דהיינו כשהגדול נוסע להקטן, זאת הפחינה היא גדולה ביותר. כי זה פשוט שהקטן צריך לבוא להגדול, כי הוא צריך לקבל מפניו. אף לפעמים אורו של הגדול הוא גדול מאד מאד, עד שאי אפשר להקטן לקבל מן הגדול במקומו מחמת רבוי האור הגדול מאד, על כן מוכרח הגדול להוריד ולהכניע עצמו אצל הקטן ולילף אחריו, כדי שעל ידי זה יתמעט ויתגשם האור קצת, כדי שיוכל הקטן לקבלו. נמצא כשהגדול צריך לילף להקטן, והו מגדל עצם מעלתו מאד כנ"ל:

^ה שיח שרפי קודש – ח"א אות תרבנ – אמר מוהר"ן זכרוננו לברכה: עבור ענין רבנו וצוק"ל צריכין להיות נקי מן הקנאה והתאווה והכבוד מפל וכל לגמרי, אף מה יוכלין לעשות אם האדם מקנא או נכשל בתאווה, הלא אנוס הוא, ועל כן אף על פי כן מקרב אותו רבנו וצוק"ל, אולם כשרוצה עוד גם כבוד, נו שטייזשע אין דער זייט, וכן אמר פעם בלשון אחר: אם יש בך קנאה ותאווה, הרבי מקבל אותך, אבל את כבודך אתה מוכרח לזרק לגמרי. (אבנ"ה ברזל, ס"ב). (וע"ע לעיל בסעיפים: קעג, ו קעה).

^י שיש"ק ח"א אות קעג – בך אמר רבנו ז"ל: שכל צדיק הדור האמת לאמתו יש לו כח להנהיג העולם כמו שהוא יודע, והצדיקים הקדמונים היה עקר תשובתם סגופים ותעניתים, ורבנו ז"ל אצלו עקר התשובה לברוח מן הכבוד ולסבול שפכויות-דמים ובזיונות. (שם פג). (עיין בליקו"ה אורח ח"ב הל' בה"פ ה, יא, דף צט.ק. ולהלן סעיף קעה, ו-תרנ"ב).

^י שיש"ק ח"ב אות תקג – מוהר"ן פירש את המשנה: "הקנאה והתאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", והיינו אדם שיש לו קנאה ותאווה וידוע ממדריגתו ואינו מרמה את עצמו – עדין יש לו תקוה, אולם בשלל די שיש לו קנאה ותאווה רעות, עוד הוא הפך גם בכבוד אף המדות רעות הללו מוציאות אותו מן העולם ואין לו תקנה לשוב בתשובה. והיו הקנאה והתאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם.

- יא. במתן תורה היה הדבור פנים בפנים משמע שכולם יצאו מתאוות ממון וצ"ע הרי יצאו ברכוש גדול. ויש לו מנה רוצה מאתים, ואדרבה לא מצא הקב"ה מידה יפה לישראל אלא העניות, משמע שדווקא ע"י עניות בני"א פונים אליו ית' וזוכים לפנים בפנים, ולא ע"י עשירות. צ"ל שביציאת מצרים זכו לשפע כפול ממון עם המוחץ של הסתפקות.
- יב. מי שיצא יותר מתאוות ממון נקרא יותר צדיק – צ"ע הרי בזוהר אמרו צדיק מאן דנטר ברית. עיין לק"ה קדושין ג' ג'. הקשר בין ממון וניאוף.
- יג. מי שיצא יותר מתאוות ממון נקרא יותר צדיק – צ"ע מה זה קשור לכאן הרי לכאורה לא צריך להיות צדיק אלא מראה לטושה אצל רבו. הכוונה למבואר בתורה כג כפי שציין כאן. ואמנם צדיק הוא שומר הברית והקשר בינו להקב"ה שזה בעצמו בחי' פנים בפנים.
- יד. וזהו פא"פ דיבר ה' עמכם, שהדיבור היה מדבר עם כ"א ויוצא מכ"א מישראל – צ"ע האם גם כשמקבל פני רבו אזי הדבור של רבו יוצא מתוך עצמו? נראה שעומק הכוונה לקבלת פני רבו שע"י שמקבל פני רבו דעתו ושכלו אזי הפנים לשון פניה דהיינו שכל פניתו היא להיכן שפנה ונכסף רבו ועי"ז מבין גם את מה שרבו רומז או רוצה לרמוז לו. בבחי' הרמזים שבים החכמה בתורה ז' תנינא.

הקדמה

מצות הקבלת פני רבו ברגל, נזכרת בסוכה כז: ובראש השנה טז. שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל. ונפסקה ברמב"ם (ת"ת ה' ז'). אבל לא נפסקה בטור וש"ע. ותירץ הנודע ביהודה^{טו} עפ"י קדושין לג: שלא יהיה כבוד רבו עדיף מכבוד שמים, והיום שחרב בית המקדש ואין עליה לרגל, בטל חיוב הקבלת פני רבו ברגל. אבל המג"א^{טז} הוכיח שגם בחול היא מצווה לכן לא כתבו דווקא ברגל. גם ממה שהרמב"ם, כתב הלכה זו בהלכות תלמוד תורה ולא בהלכות יו"ט משמע שלא דווקא ברגל. אבל יש מבארים^{יז} את הרמב"ם עפ"י הרמ"ע מפאנו שהקבלת פני רבו ברגל להראות כח החכמים שהקב"ה מסר להם קביעת המועדות. נמצא שהוא מדין כבוד חכמים ולא כבוד יו"ט. ועיין תורה קל"ה שגם רבנו מבאר כך את טעם קבלת פני רבו ברגל.

בכמה תורות^{יח} רבנו מדבר מקבלת פני רבו ברגל. ובתורה קלה גם עצה כיצד לקיים זאת מי שלא יכול לצאת מביתו ברגל.

לשון הגמ' הוא הקבלת פני רבו. אמנם בפוסקים יש שנקטו קבלת פני רבו, אבל כוונתם להקבלת פני רבו. וכן נראה כוונת רבנו היכן שמדבר מקבלת פני רבו ברגל.

וראה תורה ד' מעלת ההסתכלות על הצדיק וצדקה לצדיק וידידי לפניו, ובכמה תורות^{יט} חוזר רבנו על החיוב לשמוע מהצדיק דווקא ולא מכלי שני. ומסתמא כל זה כלול בהקבלת פני רבו.

^ט עיין ערוך לנר על סוכה דף כז: – הנודע ביהודה (תנינא חאו"ח סי' צ"ד) הביא קושיא למה השמיטו הטור וש"ע הך דינא דחייב אדם לקבל פני רבו ברגל ותירץ דחייב זה לא הו"י רק מומן הבית שהיו מקבלים גם פני שכניה בעליי' לרגל אבל לא בזה"ז ומה שמקשה הכא לר"א מהך דר' יצחק היינו משום דגם ר"א בזמן הבית הו"י ועוד כיון דר"א דריש קרא ושמתח בחגך שפיר מקשה איך אפשר לקבל פני רבו ברגל אפילו בזמן המקדש והו"י צריך שלא לצאת מביתו ע"ש. ודבריו תמוהים לענ"ד דע"כ הך מעשה דר"א לא הו"י בזמן הבית שהרי ר"א הו"י בלוד ואי בזמן הבית הו"י למה לא עלה לרגל וגם לתלמידו לא הוכיח רק שיצא מביתו ולא שלא עלה לרגל ודוחק לומר שלא הו"י להם קרקע וגם מה שכתב דאפילו בזמן הבית לא משכחת שיקבל פני רבו כיון דאי אפשר לצאת מביתו תמוה הוא שהרי בזמן הבית הו"י עולה עם אשתו לרגל משום שמחה לקיים ושמתח אתה וביתך כדאמרינן חגיגה (דף ו') עד השתא דמחייבי' אמי' בשמחה אייתית' אמי' ע"ש וא"כ ע"כ הך מעשה שלא בזמן הבית הו"י ואעפ"כ מקשה מני' לר' אליעזר ולכן א"א לומר כתי' הנו"ב. אבל על ההשמטה של הטור וש"ע כבר רמז תי' המגן אברהם סי' תקנ"ד ממה שמשמע שם דאפילו בט"ב אם מקבל פני רבו מצוה עביד ע"ז כ' המג"א דאפילו בחול יש מצוה כדמשמע בחגיגה. וכוונתו להך מעשה דמיייתי בחגיגה (דף ה') שהלכו רבי ור"א להקביל פני צורבא מרבנן דסגי נהור הו"י ומיייתי שם דלמדו כן דמצוה הוא מר' יעקב שהלך להקביל פני רבו בכל יום ע"ש וא"כ משמע דהם פליגי אר' יצחק וס"ל דאפילו בכל יום יש מצוה, ומה דמקשה הכא מר' יצחק אר"א היינו דמר"א הו"י משמע דאפילו ברגל ליכא מצוה דא"כ היאך הוכיח לר' אלעאי שבא להקביל פניו וכל שכן שיקשה אי ס"ל כר' ור"א דבכל יום עושה מצוה ולכן כיון דנקטו הטור וש"ע הך דינא דאפילו בחול עושה מצוה תו לא הוצרכו להביא הך דר' יצחק: עכ"ל.

ועוד מצינו מצוות הקבלת פני רבו אחרי החורבן בסוכה י: שרב חסדא ורבה בר רב הונא אמור שהם פטורין ממצוות סוכה כיון שבאו להקביל פני ריש גלותא ברגל כמבואר שם בפרש"י. ובקדושין נט. שרב יצחק נפחא אמר לרבי זירא המתן עד שיעלה אצלנו ברגל. עי"ש פרש"י שכשדרשו בהלכות הרגל היו מקבלין פני רבו. עוד הקשו המפרשים ממה דאיתא בשבת (דף קנב א) א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך עיין שם. (עפ"י דף על דף ר"ה טו:)

^י או"ח סימן תקנד.

^{יא} דף על דף ר"ה טז: בשם הרמ"ן סוכבסקי

^{יב} בתורה ל' רבינו מבאר הטעם שדווקא ברגל כדי לקבל ממנו אור הפנים שמאיר דייקא ברגל להחיות את המלכות.

ובתורה טו כתב הטעם שמא עכשיו היא שעת הסתלקותו למדרגה גבוהה יותר ויקבל פי שנים מרבו

ובתורה קלה פירש שהכוונה שיכבד את היו"ט שתלוי בצדיק וזה כמו קבל פני רבו

המיוחד בתורה כאן שמפרש קבלת פני רבו כפשוטו, שאין הכוונה דווקא ברגל, אלא בכלליות לאופן הקבלה של תלמיד מרבו. דהיינו לא רק שמתראה לפניו, אלא ממש מקבל פניו שיהיה פניו כפני רבו. רבנו מאריך לבאר כיצד זוכים לזה, אבל לא מזכיר כלל לאיזה צורך כל כך חשוב שפני התלמיד יהיו כפני רבו. אבל ממה שמדבר מרב ותלמיד מובן שהכוונה לצורך קבלת אור החכמה של רבו.

ונראה שיש בזה חידוש גדול, גם מצד התלמיד שכדי שיהיה כלי לקבל חכמת רבו צריך שיהיה פניו כפני רבו, דהיינו ברוחניות כפי שיתבאר.

והחידוש הגדול יותר הוא שגם מצד הרב כדי שימסור חכמתו כראוי, צריך שיראה את פני עצמו בפני תלמידו.

ובזה מבאר רבנו את הפסוק בדברים שבמתן תורה "פנים בפנים דיבר ה' עמכם" ומחדש רבנו שהכוונה שהקב"ה מצא עצמו בתוך כל אחד מישראל, ומתוכו דיבר. וכנראה הכוונה לבחי' שכינה מדברת מגרונום.

נראה העומק בזה שחייב להיות דמיון עצום בין המשפיע למקבל, ולא סתם הכנת כלי לקבל בו דברי הרב, אלא כלי שממש מכוון מאד לרב עצמו, עד שכאילו הרב מוצא עצמו בתוך התלמיד, ורק עי"ז יכול להשפיע שם כראוי. כי אע"פ שא"א שהרב ידבר מגרונו של התלמיד. אבל אפשר שהתלמיד ע"י שפני כפני רבו, יוכל תמיד לפרש דברי רבנו להיכן הם פונים.

מדברי רבנו כאן שרב ותלמיד בחי' חמה ולבנה, משמע שהעיקר לנקות את המח מכל שכל אחר ואת הלב מכל רצון אחר עד שנעשה כמו אספקלריא מלוטשת מכוונת אל רבו, עד שכל חכמת רבו מאירה בה.

ולפ"ז עיקר הכוונה בבחי' מה שאמר מוהרנ"ת [ט"ו] כשנתקרבותי לרבנו זצוק"ל, הנחתי ועזבתי לגמרי את כל שכלי, וכל דיבור ששמעתי מרבנו, קבלתי עוד חתיכת שכל. וכעין זה מצינו ברבי זירא/ט"ו שקודם שעלה לארץ ישראל צם מאה תעניות לשכח תורת בבל כדי שתורת ישראל תהיה כתובה אצלו על נייר מחוק ולא נייר כתוב (כמבואר בלק"ה ר"ח/ט"ו ובשר בחלב ד' ב"ר/ט"ו).

⁹⁷ עיין תורה יג, ועיין תורה יט אות א', ותורה קב, ותורה קצב, ותורה כ אות ד', ותורה סז אות ח' ולק"ה ברכת הריח והודאה ד' אות לב. ובעש"ט עה"ת פרשת עקב אות עו ושם פרשת בשלח אות כא,

⁹⁸ ראה שיש"ק ח"א תרלד

⁹⁹ שיח שרפי קודש ח"א אות תרלד – סיפר מוהרנ"ת זצ"ל, כשנתקרבותי לרבנו זצוק"ל, הנחתי ועזבתי לגמרי את כל שכלי, האב איך מיין מח אין גאנצן אוועק גילייגט, כאילו אין לי שום שכל; וכששמעתי דיבור מרבנו זצוק"ל, קבלתי עוד חתיכת שכל, עוד דיבור עוד חתיכת שכל. האב איך נאך א שטיקל שכל, נאך א דיבור נאך א שטיקל שכל. וכן אמרו עליו מגדולי אנשי שלומינו, שזה החלוק בין מוהת"ת לשאר תלמידי רבנו זצוק"ל, שגם הם ידעו שרבנו זצוק"ל הוא העקר, אולם הם גם-כן משהו... "זענען עפיס"... ויש להם גם איזו דעה, אולם מוהרנ"ת ז"ל ידע בעצמו, שהוא בלעדי רבנו ז"ל אינו כלום וכאין ממש, אשרי לו! (אבני"ה ברזל).

¹⁰⁰ בבא מציעא דף פה. רבי זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכי דלא נטרדיה.

פרש"י – דלא ניטרדיה – כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי רבי יוחנן, ואמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת, ונוחין זה לזה כשמן, כדאמרינן בסנהדרין (כד, א), ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין; ועי"ש מהרש"א שהקשה מר"ל שהיה מקשה לר"י בד קושיות על חידוש שאמר. ותיירץ שבא"י הקשו כדי להבין ובבל הקשו כדי לדחות. עי"ש. ועיין בן יהוידע שכיון שהורגל בלימוד כזה היה צריך ק' תעניות כדי לבטל ממנו ההרגל הזה.

¹⁰¹ לק"ה ר"ח ה' ז' – פי זה ידוע בפירוץ לעלות מדרגא לדרגא צריכין לסלק המחזין שמקדם, כמו שמצינו בגמרא, כד הוי סליק לארץ ישראל, הוה מתענה כדי לשכח התורה של חוץ לארץ, פי היה צריך לקבל מחזין של ארץ ישראל. על כן היה צריך לסלק המחזין שמקדם, שהם מחזין של חוץ לארץ.

¹⁰² ליקוטי הלכות יו"ד – בשר בחלב הלכה ד' אות ב) וזה בחינת מצות שלוח הקן, פי מבאר בתקונים, שכן צפור מרמז על נשמתין דאתתרכו מאתריה, היינו הנשמות הרחוקים מה' יתברך על ידי מעשיהם שאינם טובים. ועל זה מרמז הפסוק, "פי יקרא קן צפור לפניך בדרך וכו'", שמי שרוצה לקח ולקרב אלו הנפשות הנפולות לזכות בהם, לקרבם לה' יתברך, שאי אפשר לו לקרבם פי אם על ידי שישתדל תחלה לשלח ולסלק מהם את חכמתם ודעתם שיש להם מבקר, שיסלקו דעתם מעצמם כאלו אין להם שום שכל כלל, כמו שפרש רבנו זכרנו לברכה, (בסימן כג), על פסוק, "עם נבל ולא חכם", עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו, שאי אפשר להתקרב לצדיקי אמת ואל התורה פי אם בשמשליכין מעצמן כל החכמות שמבקר, כאלו אין לו שום שכל כלל. ואפלו כשנכנס בעבודת ה' צריך לסלק מדעתו כל החכמות והבלבולים המבלבלים אותו מיום לחברו כנ"ל, שכל זה נמשך מהחכמות של הכל שהרגל בהם מנעוריו שנקבעו בו כאלו קבלם מהר סיני. ובאמת אלו הספרות והחכמות שלו המבלבלים אותו נמשכין רק מעץ הדעת טוב ורע, מזהמת הנפש שהטיל בחנה שהיתה אם כל חי, ומשם נמשך שכל אדם כשנולד ממעי אמו, יש בו אחריות והזמא הזאת בבחינת ובחטא יחמתני אמי, ומשם נמשכין כל אלו הבלבולים והספרות של שטות המבלבלין ומונעין את האדם מדרך החיים. וזה בחינת שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לה, שאי אפשר לקרב הנפשות שהם בחינת אפרוחים או ביצים, דלית גרפיין דיליהון שלמין, דהיינו הנפשות שאין להם עדין שלמות ואין להם הנפשים לפרח בעבודתו יתברך ולהתקרב אליו יתברך. והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים, "האם" זה "אם לבינה תקרא. בחינת השכל של כל אחד ואחד, פי עקר חיות וגדול של כל אחד ואחד הוא משכלו, שהוא מתייה ומנהיג ומקיים אותו בבחינת החכמה תחיה, ועל כן נקרא השכל "אם הבנים". וזהו והאם רובצת על האפרוחים וכו', שאם הבנים, שהיא אם לבינה, שהוא השכל של כל אחד ואחד שנולד עמו ממעי אמו, רובץ על האפרוחים וכו', פי השכל שיש בכל אדם ממעי אמו רובץ על נפשו לחיותו ולגדלו, אבל חמת חטא אדם הראשון גאחו וזמת הנפש בזה השכל כנ"ל ומשם באין כל הספרות והחכמות של שטות והבל המבלבלין את האדם. ועל זה הזהירה התורה; שמי שרוצה לקחם ולזכות בהם, דהיינו לקרבם לה' יתברך, שישלח את האם תחלה, בחינת שלח תשלח את האם, שיראה לשלח ולסלק ולהעביר מהם את כל החכמות והספרות שיש להם מבקר, שהם בחינת אם כנ"ל, ואחר כך, ואת הבנים תקח לה, שאחר כך יוכל

אע"פ שרבנו מדמה זאת לחמה ולבנה מלוטשת, נראה שאין הכוונה רק כשהוא מול רבו, אלא ע"י שעשה עצמו כמראה מלוטשת קיבל פני רבו, ואזי בכל עת הוא כאילו לפני רבו ותמיד מבין את דברי רבו כמו שרבו התכוון.

כי פנים לשון פניה ופנים בחי' אמת, ושני תלמידים יכולים לשמוע מהרב את אותם דברים וכל אחד יבין אחרת. אבל זה שרגיל אצל רבו ומכיר את הכוון והרוח והאמת של רבו, יודע להיכן הרוח נושבת גם היכן שרבו לא ביאר את הדברים בדיוק ובפרט בחכמה דקה שא"א לבאר וצריך להבין את הרמיזות שבים החכמה.

שמעתי פעם ממישהו שאמר שזה חידוש עצום שאדם מבין את חבירו, כי בדעת הרב הדברים בנויים בבנין שלם, וכשרצה להעביר את המסר לשני, צריך לפרק הכל ולתרגם ולהמשיך ולהלביש זאת במילים, והתלמיד מקבל דבורים, וצריך לחזור ולבנות מהם לפי דעתו, בדיוק איך שהיה בנוי אצל רבו, וזה חידוש עצום כשמצליח.

על כן צריך לזה הכנה כל כך גדולה שיהיו לו פני רבו ורבו ימצא פניו בפניו. כי רק כך יש את התנאים היותר טובים שיצליח התלמיד לשוב ולבנות את הדברים הכי קרוב כמו שהיו בנויים אצל הרב. דהיינו שיהיה כראי מלוטש, שכל חכמה שרבו מלמד אותו תשתקף בו עד שחכמת רבו תאיר פניו בפני רבו.

תאוות ממון

לזכות לפנים מאירות אומר רבנו צריך לצאת מתאוות ממון. וצ"ע לכאורה לפי הנ"ל צריך לצאת מכל התאוות ומה מיוחד בתאוות ממון אמנם מבואר בתורה כג שאנפין נהירין וחשוכין תלוי בתאוות ממון, וכדברי רבנו כאן שצ"ן לתורה כג. אבל ממה שביאר שדומיא דלבנה שהיא כמראה לטושה, לכאורה גם כל מדה רעה היא עכירות ופוגמת בליטוש.

וצ"ל עפ"י המבאר בתורה כג המיוחד בתאוות ממון היא היותה עבודה זרה מבטח בוגד. כי לא התאוה לאסוף כסף היא הרע שבה, אלא כוונתו לאסוף כסף כדי להיות בטוח, כי מרגיש שהכסף יענה את הכל. וכל בעיה אפשר לפטור בכסף. נמצא פונה מהבטחון בהקב"ה אל הבטחון בכסף, ואל הממון הוא נכסף כל היום ומחשבתו בזה עסוקה כל היום, כיצד ירויח עוד כסף ויהיה עוד יותר בטוח מכל צרה.

ורבנו מבאר שם שע"ז פניו חשוכים ותמיד הוא דואג, ומרגיש אסור בכביכול צוואה על צווארו החיוב להרויח עוד ועוד כסף. וממילא הוא מנותק מהקב"ה ופגום בברית כמבואר עוד יותר בלק"ה קדושין ג' ג' ד'.

נמצא כל התאוות מפילות לגשמיות, אבל לא כל כך תופס את כל המחשבה, ומעקם את המח כמו תאוות ממון, עד שלא שייך אצלו חכמת אדם תאיר פניו, כי פניו תמיד בפניה אל הממון. ובוודאי שלא ישתקף בהם פני רבו, כי הוא לא פונה אליו ואל חכמתו, אלא הכל מתתרגם אצלו לאיך עושים מזה כסף. וכמעט אין שום אפשרות לצאת ממנה, כמבואר במעשה מבעל תפילה, שתאוה הזו, מי שנפל בה, הכי קשה לצאת ממנה, שכיון שכבר תפסה את כל מחשבתו בלי הפסק, אין עם מי לדבר כלל, כי אין לו זמן לרגע של היסח הדעת ממנה, שאפשר לדבר עמו.

התיאור הנ"ל מאד קיצוני, אעפ"כ הוא מצוי לא מעט. וראה עוד במעשה מבעל תפילה כיצד התנהגו אנשי מדינת העשירות. אבל בוודאי גם למחצה שלישי ורביעי, פוגם ומעכיר את פני האדם שלא יהיה כמראה לטושה, לקבל פני רבו. וגם פחות מזה לא נקרא מראה לטושה.

כי אמרו חז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבקות תורה יבקשו מפיהו, ומלאך כל מהותו היא שליח ה' ואין לו בחירה כלל להתנתק מהמחשבה בתפקיד והשליחות שקיבל. ורק רב שהוא כמלאך בעניין הזה, תורה יבקשו מפיהו. נמצא שזה פני רבו וזה הפנים שצריך שישתקפו בפניו.

וא"א שישתקפו פנים כאלו, פני מי שפונה אל תאוות. ובפרט התאוה הנוראה הזו שהיא עבודה זרה ממש. כי היא לא רק דמים עכורים אלא שכל עקום. וא"א שרב צדיק ימצא פניו בפנים כאלה. ובוודאי תלמיד כזה לא יקבל פני רבו.

כך נראה מסברא בכלליות אבל למעשה נראה כוונת רבנו דווקא לפנים מאירות בשמחה, שזה חסר לבעל תאוות ממון, כי פניו חשוכות מחמת העצבות ודאגה תמידית.

עפ"ז יתבאר מעשה תמוה ועפ"י המעשה תתבאר התורה.

לקרבם שיהיו נקראים בנים, כי כל המלמד בן חברו תורה כאלו ילדו (סנהדרין יט). כי בודאי נחשב כאלו ילדו ממש, כי הוא מסלק מהם השכל שמכבד, שמשם היה חיותם מתחלה ממעי אמן וממשיך בהם שכל חדש וחיית חדש כאלו נולדו היום ממש, ועל בן עתה דיקא נקראים "בנים", בחינת בני אמה אני היום ילדתיך, כי זה עקר ההתקרבות מה שמסלק שכלו שמכבד ונחשב לו כאלו נולד היום ואז נקראים בנים, בחינת בני אמה אני היום ילדתיך פנ"ל:

ובזה נראה שיתבהר מעשה תמוה שסיפר רבנו הובא בחיי מוהר"ן סימן צח/ט^א, במלך שציווה לשני בני אדם לקשט בצירי יפה את הפלטיץ שלו. ואחד מהם צייר ציור יפה מאד וחברו לא שם לבו למצוות המלך, ורק ביום האחרון צבע בשחור מבריק את כל הקיר שממול לחברו עד שכל הציור של חברו ועוד כלים שבפלטיץ הכל השתקף אצלו. הסיפור הזה כנראה מקורו בגויים, ובמקור המלך נתן שכר לצייר החרוץ ואילו לחברו אמר ששכרו הוא מה שמשתקף בצירי שלו. אבל רבנו שינה/כ^ב, ואמר להפך, שהוטב הדבר בעיני המלך. ולא ביאר מדוע. והוא תימה נוראה, היתכן שעצלן בטלן כזה שלא טרח ולא שת לבו למצוות המלך הוטבו מעשיו לפני המלך??

וכנראה כוונת רבנו למבואר בתורה שלנו, שהצייר החרוץ הוא הצדיק, והצייר הבטלן הוא כל אחד מאיתנו, והמלך יודע את יצרנו ורצוננו לעשות רצון המלך אלא ששאור שבעיסה מעכב, ומעצמנו אין לנו פנים יפות, ואומר רבנו לפחות תכבד את מי שכן עושה רצון המלך, ותכסוף שיהיו לך פנים יפות כמו של הצדיק, ותתקרב אליו ותהיה פונה אליו ברצון שהוא ימצא את פניו בפניך ואתה תקבל את פניו.

ואולי אפ"ל שלפ"ז יותר מובן מדוע רבנו לא אומר שכל התאוות מעכירות את המראה אלא רק מי ששקוע בתאוות ממון, שקוע דייקא. וכמבואר במעשה מבעל תפילה שכל הכיתות הטועות ברגע שמצאו מנהיג צדיק אמיתי, חזרו בתשובה והעלו את מדתם הנפולה לקדושה, והצטרפו לבעל התפילה ולמלכות דקדושה, לבד מהכת שבחרה בממון דהיינו המדינה של עשירות/כ^א, שהעצה לתקן אותם קשה ביותר שרק הגבור שיבוא עם המשיח יוכל לתקן אותם. כמבואר שם שנתן להם מאכלים שגרמו להם שיריחו בממון ריח של צואה/כ^ב.

^ט חיי מוהר"ן סימן צח - (יח) מעשה במלך אחד שבנה לעצמו פלטיץ וקרא לשני אנשים וצוה אותם שיציירו את הפלטיץ שלו וחלק להם את הפלטיץ לשני חלקים. הינו שמחצה הפלטיץ יהיה משל על האחד לציירו, ומחצה השני יהיה משל על השני לציירו. וקבע להם זמן שעד אותו הזמן מחיבים הם לציירו, והלכו להם אלו השני אנשים. והלך אחד מהם ויגע וטרח מאד ולמד עצמו זאת האמנות של ציור וכיור היטב היטב עד שצייר את חלקו שהיה משל עליו בציור יפה ונפלא מאד. וצייר שם חיות ועופות וכיוצא בזה בציורים נפלאים ונאים מאד. והשני לא שם אל לבו גזרת המלך ולא עסק בזה כלל. וכאשר הגיע סמוך לזמן המגבל שהיו צריכין לגמר מלאכתם, הנה הראשון כבר גמר מלאכתו ואמנותו בחלקו בציור נאה ונפלא מאד. וזה השני התחיל להסתפל על עצמו מה זאת עשה שבילה הזמן בהבל וריק ולא חש לגורא דמלכא. והתחיל לחשב מחשבות מה לעשות, כי בודאי באלו הימים המועטים הסמוכים לזמן המגבל אי אפשר לתקן עוד ללמוד לעצמו ולעשות אמנות הציור, לצייר חלקו בזה הזמן המועט, כי היה סמוך מאד למועד הקבוע להם. ונתישב בדעתו והלך והטיח כל חלקו במשיחת סמנין (שקורין פאקיסט וסוג צבעו) ועשה פאקיסט שחור על כל חלקו. והפאקיסט היה כמו אספקלריא ממש, שהיו יכולין להתראות בו כמו באספקלריא ממש, והלך ותלה וילון לפני חלקו להפסיק בין חלקו ובין חלק חברו. ויהי כי הגיע מועד הקבוע שקבע להם המלך הלך המלך לראות תבנית מלאכתם אשר עשו באלו הימים. וראה חלק הראשון שהוא מצייר בציורים נאים ונפלאים מאד ומציירים שם בחלקו צפרים וכו' בדרכים נפלאים מאד. וחלק השני היה תלוי בוילון וחשך תחתיו ואין רואין שם מאומה. ועמד השני ופרש את הוילון והריח השמש ובאו והאירו כל הציורים הנפלאים בלם בחלקו מחמת שהיה שם הפאקיסט שהיה מאיר כמו אספקלריא. על-כן כל הצפרים המציירין בחלק הראשון ושאר כל הציורים הנפלאים בלם נראו בתוך חלקו וכל מה שראה המלך בחלק הראשון ראה גם-כן בחלקו של זה. ונוסף לזה שגם כל הכלים הנפלאים וכל הקרידנצין וכמו רהיטים וכיוצא שהכניס המלך לתוך הפלטיץ בלם נראו גם-כן בחלק השני. וכן כל מה שירצה המלך להכניס עוד בלם נפלאים לתוך הפלטיץ יהיו בלם נראים בחלקו של השני, והוטב הדבר לפני המלך וכו'. (ויותר מזה איני זוכר) כל זה שמעתי מפיו הקדוש בעצמי:

^כ עיין בהקדמת מוהר"ת לספורי מעשיות - קדם שספר מעשה ראשונה שבספר זה, ענה ואמר: בספורי המעשיות שהעולם מספרים, יש בהם נסתרות הרבה ודברים גבוהים מאד, אך שנתקלקלו המעשיות כי חסר מהם הרבה. וגם נתבלבלו ואינם מספרים אותם פסדר. כי מה ששייך בתחלה מספרים בסוף וכן להפך וכיוצא בזה. אבל באמת יש בהמעשיות שמספרים העולם, דברים נעלמים גבוהים מאד. והבעל-שם טוב זכר צדיק וקדוש לברכה היה יכל על-ידי ספור מעשה ליחד יחדים. כשהיה רואה שנתקלקלו צנורות עליונים ולא היה באפשר לתקן אותם על-ידי תפלה, היה מתקנם ומיחדם על-ידי ספור מעשה. ועוד דבר רבנו זכרוננו לברכה בענין זה ואחר-כך התחיל לספר מעשה שבדף הסמוך ואמר: "בדרך ספרתי מעשה" וכו'. ודע שהמעשיות שספר רבנו, רבם בכלם הם מעשיות חדשות לגמרי שלא נשמעו מעולם. רק הוא בעצמו ספרם מלבו ודעתו הקדושה כפי ההשגה העליונה שהשיג ברוח קדשו. שהיה מלביש אותה ההשגה באותה המעשה. והמעשה בעצמה היא מראה נוראה והשגה עליונה מאד שהשיג וראה במקום שראה. וגם לפעמים היה מספר מעשה מהמעשיות שמספרין העולם, אבל הוסיף בהם הרבה, והחליף ותקן הסדר, עד שנשתנה ספור המעשה לגמרי ממה שהעולם מספרין וכנזכר לעיל. אבל לא נכתבו בזה הספר מאלו המעשיות כי-אם אחת או שתיים, ושאר כל המעשיות הם חדשות לגמרי, שלא נשמעו מעולם.

^{כא} כמבואר שם בסוף המעשה - ודברו עם החכם אודות בני המדינה, הנ"ל, שנתעו ונבוכו כל כך בשטות ועבודה זרה של ממון, כנ"ל. ואמרו: אלמלא לא נתבדרנו ונתפורנו כי אם בשביל אותה המדינה להחזיר אותם למוטב, היה די לנו בזה, כי ננטפשו ונתעו כל כך, כי באמת כל הכתות הנ"ל כולם נתעו ונבוכו, וצריכים לתקנם; להשיבם משטותם, ולהחזירם אל התכלית האמתית, כי אפלו הכת שבחרו להם חכמה לתכלית, גם הם לא השיגו התכלית האמתית, וצריכין תקון ותשובה. כי בחרו בחכמות חיצוניות ואפיקורסית. אך מכל הטעותים הנזכרים לעיל הוא בנקל יותר להשיבם משטותם ולהחזירם אל האמת, אבל אלו נתעו בעבודה זרה של ממון ונשקעו בה כל כך ככל הנ"ל, עד שאי אפשר להשיבם מזה, כנ"ל. (וגם החכם השיב להם, ששמע גם כן מהמלך, שמכל התאוות אפשר להוציא אבל מתאוה זו של ממון אי אפשר להוציא את מי שנפל לתוכה, כי אם על ידי הדרך שיש להחריב הנ"ל). ונתרצה החכם גם כן לילך עמהם, והלכו ארבעת יחד. וגם אלו האלקות השוטים הנ"ל הלכו עמהם גם כן כנ"ל:

^{כב} כמבואר שם בסוף המעשה -וכן עשה הגבור, ולקח את האנשים הנ"ל, דהיינו גדולי המדינה של עשירות, שהם אלקות במדינתם, כנ"ל, כי אלו האלקות היו כבאן, כי באו עם הממונה על האוצרות לכאן, ככל המבאר למעלה. וכשיצאו ממדינתם עם הממונה, כנ"ל, נתנו להם בני המדינה כח והרשאה, שכל מה שיעשו אלו השלוחים, יהיה עשוי. וכל בני המדינה מוכרחים להתרצות לכל מה שיעשו אלו השלוחים, (שהם גדולי המדינה אלקות שלהם) ולא יוכלו לשנות. ולקח הגבור את אלו האנשים, שהם נקראים אלקות במדינתם מחמת

אבל היום השקר של הממון כך כך שולט בתוקף עד שכמה שתסביר וגם שתודיע שכל ההשתדלות אחריו הוא שקר, לא יועיל ולא נכנס בלב ובמח, כמבואר בתורה כג שאע"פ שבקשו שיאמר להם שקר, אבל כיון שאמר להם את השקר האמיתי שההשתדלות אחר הממון היא שקר, הם לא הבינו את דבריו ואמרו הרי בקשנו שתאמר שקר.

וכן רואים בחוש כולם יודעים את הגמ' בחגיגה לא מצא הקב"ה מדה טובה לישראל אלא העניות, הקב"ה הכל יכול, חיפש ולא מצא, ומי יבוא אחר המלך?? אעפ"כ האם שמעת פעם יהודי שמתפלל להיות עני, שיזכה למדה הטובה הזו שבה בחר הקב"ה מכל המדות. אדרבה מרגלא בפומא דאינשי לברך אחד את חבירו שיהיה עשיר ומספרים בהתפעלות על עשירים מליונרים ומלירדרים, אפילו גויים, כאילו היא משאת נפשם. ואם תברך את חברך שיהיה עני יכעס עליך. כי אין שקר יותר גדול מהממון.

מעשה מצפור

ואולי אפשר לבאר בזה עוד מעשה שסיפר רבנו/כ"ג, ממלך שציווה לקצור תבואה עד סוף השנה, וכולם עסקו בהבלי עוה"ז ולא קצרו, ויעץ להם החכם להביא למלך צפור האהובה עליו ובכך לפייסו. והפירוש המקובל באנ"ש הוא שהצדיק הוא הצפור שעל ידה מתפייס המלך, ועי"ז חונן אפילו את מי שאין לו שום זכות, לבד מהזכות שהיה שותף לאותם שהביאו את הצפור למלך שהם אנשי הצדיק. סוף המעשה שם עצוב, שהצפור היא על עץ גבוה ורק ע"י שיעמדו אחד על השני יגיעו אליה, אלא שאף אחד לא הסכים שיעמדו עליו, ובינתים הצפור ברחה. אבל לעניין שלנו צ"ע איך אפשר להביא את צפור למלך, הרי אדרבה הצדיק הוא היותר קרוב למלך מכל אחד אחר. אבל לפי המבואר בתורה שלנו כאן נראה שהכוונה לזכך את הפנים ולפנות אל הצדיק וע"י שהצדיק ימצא פניו בפני אזי אקבל את פניו בפני. והעיקר עצם ההבנה שאני לבנה ביחס לצדיק ורק ע"י שאעשה כל שביכולתי להיות אספקלריא מלוטשת אזכה לאורו הגדול. ואזי כשאבוא לתפילה אבוא עם הפנים של הצדיק והרי זה כמו שאני מביא את הצדיק למלך/כ"ג.

עד כאן ההקדמה

תורה קנג [כ"ה]

עשרם, כנ"ל, והולך אותם בדרך הנ"ל, והביא אותם עד הקעך של המאכלים הנ"ל ובתחלה הולך אותם כנגד הרוח, והגיע להם הריח של המאכלים, והתחילו לבקשו מאד, שיתן להם מהמאכלים הטובים הללו. אחר כך הולך אותם מכנגד הרוח, והתחילו לצעק שיש סרחה גדולה, חזר והביא אותם כנגד הרוח, ושוב הגיע להם הריח הטוב של המאכלים, וחזרו ובקשו אותו, שיתן להם מן המאכלים. חזר והולך אותם מכנגד הרוח, וחזרו וצעקו, שיש סרחה גדולה מאד. ענה ואמר להם הגבור להאנשים הנ"ל: הלא אתם רואים, שאין כאן שום דבר שיסריח, בהכרח צריכים לומר בודאי שאתם בעצמכם מסריחים, כי בכאן אין שום דבר שיסריח. אחר כך נתן להם מן המאכלים הנ"ל ותכף כשאכלו מאלו המאכלים, התחילו תכף להשליך ולזרק מהם את כספם וזהבם, וכל אחד חפר לעצמו חפירה וקבר, וקבר את עצמו בתוך החפירה מחמת גדל הבושה, שנתבישו על ידי שהרגישו גדל הסרחון של הממון (שהוא מסריח כמו צואה ממש) מחמת שטעמו מן המאכלים הנ"ל, וקרעו את פניהם, וקברו את עצמן, ולא היו יכולים להרים פניהם כלל. ונתביש אחד מחברו, כי שם באותו המקום, הממון הוא הבושה הגדולה מכל הבושות, ומי שרוצה לדבר דברי בזוי לחברו, הוא אומר לו שיש לו ממון, כי ממון הוא בושה גדולה מאד שם, וכל מי שיש לו יותר ממון מתביש יותר. על כן קברו את עצמן מגדל הבושה, וכל אחד לא היה יכול להרים פניו אפילו בפני חברו, מכל שכן בפני הגבור הנ"ל. וכל מי שהיה מוצא אצלו עוד איזה דינר או גדול, היה מבער אותו מיד ומשליכו ממנו למרחוק בחפז גדול:

אחר כך בא אליהם הגבור, והוציא אותם (מן החפירות והקברים הנ"ל) ואמר להם: בואו עמי! כי עתה אינכם צריכים להתייר עוד מן הגבור, (שהיו כל בני המדינה של עשירות מתיראים ממנו כנ"ל) כי אני אני הוא הגבור (כנ"ל). ובקשו מן הגבור שיתן להם מן המאכלים הללו, כדי להולך למדינתם. כי הם בודאי יהיו ממאסים מאד בממון, אך רצו שגם כל בני המדינה יצאו מתאוה זו של ממון. ונתן להם מאלו המאכלים, והוליכו אל המדינה שלהם, ותכף כשנתנו להם מאלו המאכלים התחילו תכף להשליך את כספם וזהבם כנ"ל, וטמנו עצמן במחלות עפר מגדל הבושה. והעשירים הגדולים והאלקות הנ"ל, נתבישו ביותר. וגם הקטנים שהיו נקראים אצלם "חיות רעות" כנ"ל, נתבישו בעצמן גם כן, על שהיו עד הנה קטנים בעיני עצמן מחמת שאין להם ממון. כי עתה נתגלה שאדרבא, הממון הוא עקר הבושה. כי אלו המאכלים הנ"ל יש להם סגולה זו שמי שאוכל מהם ממאס בממון מאד. כי מרגיש סרחון הממון כמו צואה וטנוף ממש. ואזי השליכו אילי כספם ואילי זהבם. ואחר כך שלחו לשם את הבעל תפלה הנ"ל, ונתן להם תשובות ותקונים, וטהר אותם. והמלך הנ"ל מלך בכפה. וכל העולם שבו אל השם יתברך, ועסקו רק בתורה ותפלה ותשובה ומעשים טובים. אמן כן יהי רצון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

כ"ג נמצא בכבבי אור חלק מעשיות ומשלים מרבנו. עמ' כח במהדורת ירושלים תשמ"ג.

כ"ד ויש גם בחי' של רד כי שיחת עמך. (שאמר הקב"ה למשה רבנו כשהעם עשו את העגל) דהיינו שאע"פ שהצדיק קרוב ביותר למלך, אבל המלך מרחיק אותו כשהעם עסוק במחולות סביב עגל הזהב שהיא התאוות ממון וע"ז. לכן העיקר כדי להביא את הצדיק למלך זה ע"י שיוצא מתאוות ממון שהיא ע"ז.

ענין קבלת פני ת"ח [כ"ו/כ"ז]. דהיינו לבד מהקבלת פניו, מי שגם רוצה לקבל את פני רבו דהיינו לזכות שבפניו ישתקף פני רבו ממש, לזה צריך לצאת מתאוות ממון, ולהיות פונה לרבו, ומקבל שכלו ודעתו שהם פני רבו, ואזי בקל מבין את דבריו ורמיוזותיו, כי נעשה פונה להיכן שפונה רבו.

כי הלבנה אין לה אור מעצמה כלל, רק היא מקבלת אור מהשמש/כ"ח, היינו ע"י שהלבנה היא כמראה מלוטשת, ע"ז מקבלת אור מהשמש, ומתנוצץ ממנה אור להאיר על הארץ. אך אם הי' גשמה עב וחשוך בלתי מלוטשת/כ"ט, לא היתה יכולה לקבל אור השמש כלל. וכן התלמיד והרב הם בחי' חמה ולבנה כמבואר במו"א [ל' /לא] בתורה ו' /לב] ותורה צא תנינא/ל"ג.

כ"ו עין סוכה כו:

כ"ו סוכה דף כז: – ת"ר מעשה בר' אלעאי שהלך להקביל פני ר' אליעזר רבו בלוד ברגל אמר לו אלעאי אינך משובתי הרגל שהיה ר' אליעזר אומר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל דכתיב (דברים יד-כו) ושמחת אתה וביתך איני והאמר ר' יצחק מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנא' (מלכים ב ד-כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת מיוחדים איניש לאקבולי אפי רביה לא קשיא הא דאזיל ואתי ביומיה הא דאזיל ולא אתי ביומיה.

ע"ש הערות ביאור חברותא (שולביץ) 7. כתב הריטב"א: רבי יצחק מיייר ברבו שאינו בעירו, כי ברבו שהוא בעירו, בכל יום ויום הוא חייב; וראה מגן אברהם סימן תקנד יב. 8. הגמרא צריכה ביאור, שהרי פתח ברגל וסיים בחדש ושבת! והריטב"א (כאן, ובראש השנה) כתב: כשהוא בתוך התחום צריך ללכת אפילו בחדש ושבת, ומכאן אנו לומדים שברגל צריך לילך אפילו חוץ לתחום; ולא הוצרך רבי יצחק להזהיר אלא למי שרבו במקום רחוק שלא יתעצל לראותו. ובערוך לנר כתב על דברי הריטב"א: צריך ביאור מנא ליה לרבי יצחק חילוק זה? וראה מה שכתב בזה. והמהרש"א כתב: נקט "ברגל" אף שאינו מפורש בקרא, דלא גרע רגל מחדש. 9. בערוך לנר הביא מדברי הנודע ביהודה, שכתב טעם למה השמיטו הטור והשולחן ערוך דינו של רבי יצחק שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, היות שאין חיוב זה נוהג אלא בזמן הבית, שהיו עולין לרגל ומקבלין גם פני שכינה, ראה שם ובמה שכתב בערוך לנר על דבריו.

מראית עין לחיד"א שם ולמאי דמקשים העולם דרבי יצחק קאמר רגל ומייתי חדש ושבת. והרבה תירוצים נאמרו והם דחוקים. נראה פשוט דאינו דומה רבו פרטי לרבן של כל ישראל ונביא ומדחוינן דלאלישע רבן של כל ישראל ונביא חייב חדש ושבת הדעת נותנת דלרבו פרטי נחתינן דרגא שיהיה חייב ברגל דתפסת מועט תפסת ושוב אתיא זכירה דכ"ב בלקוטי רבינו בצלאל ז"ל והבאתיו בפתח עינים בראש השנה דף י"ו:

תורה קלה – וזכה מ'ש' שפיר מה שהקשו בגמרא (סוכה דף כז:): על רבי אלעזר שאמר: משבח אני את העצלנים ברגל שנאמר: ושמחת בחגך, והאמר רבי יוחנן חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר: מדוע את הולכת וכו' עין שם ה"טב. כי אף שהוא ברחוק מאד פרטה מרבו ביום טוב, ולא אול ואתי ביומיה, על כל זה הוא מחייב להקביל פני רבו ברגל, היינו שייכבד את היום טוב, ויקבל אור הגדול של יום טוב, שהוא בחינת פני רבו וכו', כי עקר קדשת היום טוב תלוי בצדיקים כנ"ל. וכשמקבל את היום טוב הוא מקבל פני רבו ממש, ועל ידי זה נתפסל הגדלות, כי טבע הקטנות – שיתבטל לגבי גדלות כנ"ל:

כ"ה והראייה שבליקוי לבנה הוא רק באמצע החודש כשמודמן שכדור הארץ נמצא בין החמה ללבנה.

ראה ספר הזכרונות לר' צדוק הכהן – מצות קידוש החודש מצות עשה ג פרק ה – פירוש כי סיבת הליקוי כי הלבנה אין לה אור מעצמה אלא מה שמקבלת מאור השמש וכשהיא ממש נגדית להשמש שהיא מעבר לכדור הארץ מזה והשמש נכחה מעבר השני וכדור הארץ בינתים מונע אור השמש מהשפיע על הירח אז אם יארע זה בליה יהיה ליקוי הלבנה. וזה אי אפשר אלא באמצע החודש כי בתחילת החודש הלבנה מתדבקת עם השמש אשר זהו סיבת מניעת אורה ועד חצי החודש הולכת ומתרחקת ממנה עד שברגע החצי חודש או היא בתכלית הריחוק מהשמש עד שהיא נגדית לה ומשם ואילך חוזרת להתקרב בחצי חודש אחרון עד סמוך לראש חודש שאז מתדבקת ונמנע אורה ונמצא רגע ניגודה לשמש הוא רגע חצי חודש האמיתי:

כ"ט **ע"ע הרי אנו** יודעים היום שהלבנה היא אדמה בצבע עכור. זה בודאי לא קשה שהרי אין חולק שכל האור שמגיע אלינו ממנה הוא מאור השמש הפוגע בה וחוזר אלינו, אלא שאם היא היתה באמת מלוטשת אזי האור היה הרבה יותר חזק.

* תורה ו' אות ה' ועיין עוד תורה צא תנינא [עין ב"ב עה. פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה]

לא **בבא בתרא דף עה.** – (במדבר כז-כ) ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה בלימה.

כ"ב **תורה ו' סוף אות ה'** – ואז נעשה יחוד בין חמה ללבנה, שהשמש מאיר ללבנה, ונעשה יחוד בין משה ויהושע, כי (בבא בתרא עה.) פני משה כפני חמה, ודא נקדה העליונה, בחינת פסא, בחינת משה, כמו שכתוב (תהלים פ"ט): "וכסאו כשמש נגדי", בחינת: "וממעל לרקיע דמות פסא". והנקדה התחתונה היא יהושע, בחינת לבנה, בחינת: "ותחת רגליו כמעשה לבנת", דא לבנה. והוא שבתוך האלף הוא הרקיע, הוא בחינת האהל, כמו שכתוב (שמות ל"ג): "ויהושע בן נון לא ימיש מתוך האהל". ו'אהל' הוא רקיע, כמו שכתוב (ישעיהו מ): "וימתחם כאהל לשבת", וכתיב (תהלים ק"ד): "נוטה שמים כפריעה", וזה (שמות כ"ו): "יריעות האהל": "וכסא העליון, הינו נקדה העליונה נחלקת לשלש טפין. כי תשובה צריך להיות בשלש תנאים, כמו שכתוב (ישעיהו ו): "פן יראה בעיניו, ובאניו ישמע, ולבבו יבין ושב". ואלו השלש בחינות הם נקדת סג"ל, וסגול דא חמה' (תקונים בהקדמה ז), הינו פני משה כפני חמה:

כ"ג **תורה צא תנינא** – ודע, כי כלל התורה הקדושה הוא בחינת חכמה עלאה, וכלל החכמות שבעולם נמשכין מבחינת חכמה תתאה, וכשהחכמות שבעולם שיונקים מחכמה תתאה הם נפרדים מהתורה ומהשם יתברך, מבחינת חכמה עלאה, כמו התלמיד שאינו רוצה להבין מה שהרב אומר, זה בחינת מעוט הלבנה, בחינת גלות השכינה. כי כל אדם באשר הוא שם, הוא צריך לקשר שכלו ממקום שהוא להתורה ולהשם יתברך, שהוא בחינת חכמה עלאה. אבל אם מפריד שכלו וחכמתו, חס ושלום, מהשם יתברך, זה בחינת (משלי ט"ו): "ונרנן מפריד אלוף" שמפריד אלוף של עולם, וגורם, חס ושלום, פגימת הלבנה על ידי שאינו מקשר חכמה תתאה בחכמה עלאה, דהיינו שאינו מקשר החכמות של כל העולם להשם יתברך ולהתורה, שהוא בחינת חכמה עלאה כנ"ל:

ואם התלמיד יש לו פנים, היינו בחי' אנפין נהירין, בחי' מראה מלוטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב. דהיינו אור חכמתו דעתו ושכלו ונשמתו כמבואר בתורה קצב/ל"ד.
ואזי ראוי שהרב יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלוטשת, שכל העומד כנגדה רואה את עצמו בתוך המראה.

כן מחויב ל"ג"כ כאן, שהתלמיד יקבל פני הרב, היינו שיקבל פני הרב לתוכו, שיתראה בתוכו פני הרב. ואזי נקל לו להבין דברי רבו, וגם את רמיזותיו, כי זכה להיות פונה להיכן שדברי רבו פונים. וזהו קבלת פנים, היינו קבלת פנים ממש כנ"ל,

וזהו דווקא אם יש להתלמיד פנים, היינו אנפין נהירין שהם בחי' מראה מלוטשת כנ"ל. ועיקר ליטוש המראה היא מדת ההסתפקות, עשירות דקדושה, דהיינו ששמח בחלקו.

אך אם אין לו פנים, היינו שהוא בחי' אנפין חשוכין, שלא שמח בחלקו ועל כן הוא בעצבות ודאגה, אזי אין יכול לקבל פנים של רבו, כנ"ל לענין חמה ולבנה. ובוודאי אין מתראה בתוכו פני הרב, כמו העומד נגד כל דבר עב וחשוך.

ועל ידי זה אפשר להרב/ל"ו לדעת, אם התלמיד הוא משוקע בתאוות ממון, כי אם אין הרב רואה א"ע-את עצמו בו בפני התלמיד, יודע שהוא התלמיד בבחי' אנפין חשוכין, שהוא בחי' המשוקע בתאוות ממון משוקע דייקא, שכל היום חושב כיצד לאסוף ממון, להיות בטוח מכל צרה וחסרון, כי לדעתו המשובשת הכסף יענה את הכל, כמבואר במ"א ל"ו(לעיל בסי' כג ע"ש/ל"ח) שתאוות ממון היא השקר הגדול ביותר שיש בעולם. והיא עבודה זרה שכלולה בה כל העבודות זרות. והנופל בה הוא תמיד בהרגשת חסרון בדאגה עצבות ופנים חשוכות.

וכן כ"א-כל אחד נגד חבירו, אפשר לו לדעת עי"ז-על ידי זה אם חברו משוקע בתאוות ממון. כי כ"א שיצא מתאוות ממון יותר מחבירו, מסתמא גם בשמירת הברית הוא יותר ממנו, ועל כן נקרא כנגדו צדיק, כמבואר במ"א (שם ל"ט) בתורה כג"ו. נמצא שמי שלא רואה את עצמו דהיינו את פניו דקדושה, שהם שמחתו בחלקו, בפני חבירו, כנראה שחברו משוקע בתאוות ממון.

ל"ד תורה קצב - דע שדבור אמת שיוצא מפי הצדיק האמת אפלו במלי דעלמא, הוא יקר מדברי תורה של צדיק אחר, כי בהדברי תורה של האחר יכול להיות שם תערובות הרבה, אבל זה הדבור היוצא מפי הצדיק האמת הוא רק אמת לבד, וכיון שהוא רק אמת ואין בו שום תערובות אין יקר ממנו, ומי ששומע דבור מפי הצדיק האמת שהוא דבור אמת, ובפרט כשוראה אותו אז. בבחינות (ישעיה ל): "היו עיניך רואות את מוריקי", הוא מקבל בחינות הפנים של הצדיק, ובחינות שכלו ונשמתו, כי זה הצדיק מניח שכלו בתוך זה הדבור שמתדוש, והוא מקבל זה הדבור, נמצא שמתקבל שכלו: וזה גם פן בחינות הנשמה, כי הנשמה היא בחינת השכל כמה שפתיב (איוב ל"ב): "ונשמת שדי תבינים", וכן מקבל פנים שלו, כי הדבור שהוא מדבר הוא אמת, ואמת הוא הפנים של כל הפנים דקדושה, בבחינות (תהלים כ"ד): "מבקשי פניך יעקב סלה", בחינות (מייכה ז): "תתן אמת ליעקב", נמצא זה שמתקבל דבור מפי הצדיק מקבל פניו ושכלו ונשמתו, ונחקק ונצטרך בדעתו דמות דיוקנו של הצדיק שהוא הפנים והשכל והנשמה:

מחיצו - מחוייב

ל"ו כך נראה לבאר ולא שאפשר לתלמיד כי התלמיד בעצמו יכול לידע אם הוא שמח בחלקו, ולא דווקא ע"י שלא רואה בעצמו את פני רבו. וצ"ע.

הנדרת מוהר"ן בתקפא

ל"ח תורה כג אות וא' כי יש פנים דקדושה, שהם אנפין נהירין, בחינת חיים, כמו שפתיב (משלי ט"ז): "באור פני מלך חיים". בחינת שמחה, כמו שפתיב (תהלים ט"ז): "שבע שמחות את פניך", וכתוב (בראשית מ"ה): "ותחי רוח יעקב", זה בחינת שמחה: ויש פנים דסטרא אחרא, שהם אנפין חשוכין, מרה שחורה, עבודה זרה, כמו שפתיב (שמות כ'): "לא יהיה לך אלקים אחרים על פני" (א): "ואלו בני אדם הנופלים בתאוות ממון, ואינם מאמינים שהקדוש ברוך הוא יכול לפרנס את האדם בסבה קלה, ורודפים אחר פנטזים ביגיעות גדולות, והם אוכלי לחם בעצבון כמו שפתיב (בראשית ג'): "בעצבון תאכלנה", ועצבות הוא מרה שחורה. אלו בני אדם נקשרים בפנים דסטרא אחרא, אלקים אחרים, חשך, בחינת מיתה, כמו שפתיב (איכה ג'): "במחשכים הושיבני" וכו'. ועליהם נאמר (יחזקאל ז'): "וזהבם לנהל", הינו בחינת עבודה זרה, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת פ"ט): "מנין לעבודה זרה שמתמא בנהל" שנאמר "תזרם כמו דוה". אבל אלו בני אדם שמשאם ומתנם באמונה, הם דבקים באור הפנים דקדושה. כי אין אמונה בלא אמת, כמוכא בזהר (בלק קצ"ח): "הינו צדק הינו אמונה וכו', והמטיק שם אמונה אתקריאת כד אתחבר בה אמת, נמצא שעקר אמונה על ידי אמת ואמת הוא אור הפנים פידוע:

ל"ט בסוף תורה כג בהשטות לאות ג'. ועי' עליק הוא מאן נטר כחית ופנס הכחית גוסס לטול כחחות ממון ובעלזת אס על חכירו האומר כחית ויגר ממנו עי"ש. ער כיה עיין לקי' קמושין הל' ג' אות ג' ואלות ד'.

מ תורה כג אות ג' - וזהו (דברים ל"ג) ויגרש מפניך אויב, מפניך דקדושה, ויאמר השמד, לשון שמד, לשון ע"ז, היינו תאוות ממון. כי כל ישראל נקראים צדיקים, על שם הברית(ד). ובשביל זה, כשמגרש מפניהם דקדושה, את האויב, הוא מפיל אותם האויבים, בפנים דסטרא אחרא, היינו השמד: נמצא, כל צדיק וצדיק, כשהקב"ה רוצה לגרש אויביו של צדיק הוא מפיל את האויב בתאוות ממון. כי צדיק הוא ברית עולם (תיקון מ"ח), וזה האויב של צדיק, שחולק על צדיק, אין לו מלח להמתיק מרירותו.

שם השמטות - (שייך לאות ג') ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד וכו', כי כל ישראל נקראים צדיקים ע"ש הברית וכו' ע"ש. וע"כ יוכל כל אחד שהוא שומר הברית יותר מחבירו, להפיל את חבירו, כי הוא בחי' צדיק פנים דקדושה לגבי חבירו, ועליו נאמר גם כן ויגרש מפניך אויב כו': וע"כ צריך לזהר כשיש מחלוקת על האדם שלא יפול לתוך תשוקת הממון, כי אולי חבירו פנים דקדושה נגדו, ויש לו כח להפיל

ו"ש (דברים ה')/מא **פנים בפנים** דיבר ה' עמכם וכו' היינו בשעת מתן תורה היו ישראל בבחי' אנפין נהירין, כמ"ש/מב' ושמחת עולם על ראשם, דהיינו שלעתידי לבוא יחזרו לישראל הכתרים של שמחה שהיו להם במתן תורה, והיו יכולים לקבל פנים דקדושה, היינו שיתראה בתוכם פנים דקדושה כנ"ל. פנים דקדושה הם פנים שפונות תמיד אל האמת דהיינו אליו ית' וממילא תמיד הן באמונה ובטחון ובשמחה ובלא דאגה, ובפנים כאלה מתראה פני ה' ית', וזהו פנים בפנים, שפנים דקדושה היה בתוך פניהם, בחי' קבלת פנים כנ"ל. מג

וזהו דיבר ה' עמכם, שהדיבור היה מדבר עם כ"א – כל אחד ויוצא מכ"א – כל אחד מישראל, בבחי' שכינה מדברת מגורנו/מג, מאחר שנכלל בתוכם פנים דקדושה כנ"ל זכה ללבוש של קדושה ולנבואה/מג:

עד כאן דיבר מתאוות ממון שהיא פנים חשוכות, הפך הפנים דקדושה. ומכאן מבאר שיש עוד פנים שהם הפך הפנים דקדושה והם העזות פנים.

אך מי שהוא עזות פנים, דהיינו מי שהוא ישות וגאוה שלא מקבל צורה אלא משתלט בכל מקום שנמצא על כל הסובב אותו, **אין לו פנים דקדושה**, שהם דעת ושפלות, ואינו יכול לקבל פנים של רבו וכל שכן של הקב"ה כנ"ל, דהיינו כיון שהוא עזות פנים לכן לא יכול לקבל פני רבו, שהרי פני רבו

אותו, והנפילה הוא שמפילין אותו לתאוות ממון כנ"ל, ע"כ צריך ליזהר מזה: שם כי כל ישראל נקראים צדיקים על שם הברית. שמעתי אז מפיו הקדוש בפירוש, שאמר שכל ישראל ע"י שהם נימולים על כן כולם נקראים צדיקים:

מא דברים פרק ה' (ד) פנים בפנים דבר ידוד עמכם בְּהַר מְתוֹף הָאֵשׁ: (ה) אֲנֹכִי עֹמֵד בֵּין יְדוּד וּבֵינֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לְהַגִּיד לְכֶם אֵת דְּבַר יְדוּד בִּי יְרַאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בְּהַר לְאָמֹר:

מב שבת דף פח. – דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר (שמות לג-ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו בחורב פרקו, בחורב טענו כדאמרן, בחורב פרקו דכתיב "ויתנצלו בני ישראל וגו'". א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה "ומשה יקח את האהל", אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר (ישעיה לה-ז) ופרויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם.

מג עיין תורה קמב – דע שדבור אמת שיוצא מפי הצדיק האמת אפלו במלי דעלמא, הוא יקר מדברי תורה של צדיק אחר, פי בהדברי תורה של האחר יכול להיות שם תערובות הרבה, אבל זה הדבור היוצא מפי הצדיק האמת הוא רק אמת לבד, וכיון שהוא רק אמת ואין בו שום תערובות אין יקר ממנו, ומי ששומע דבור מפי הצדיק האמת שהוא דבור אמת, ובפרט כשוראה אותו אן. בבחינות (ישעיה ל): "והיו עיניך רואות את מוריי". הוא מקבל בחינות הפנים של הצדיק, ובחינות שכלו ונשמחו, פי זה הצדיק מניח שכלו בתוך זה הדבור ששמחש, והוא מקבל זה הדבור, נמצא שמקבל שכלו: וזה גם כן בחינות הנשמחה, פי הנשמחה היא בחינת השכל כמה שכתוב (איוב ל"ב): "ונשמח שדי תבינים", וכן מקבל פנים שלו, פי הדבור שהוא מדבר הוא אמת, ואמת הוא הפנים של כל הפנים דקדושה, בבחינות (תהלים כ"ד): "מבקשי פניך יעקב סלה", בחינות (מייכה ז): "תתן אמת ליעקב", נמצא זה שמקבל דבור מפי הצדיק מקבל פניו ושכלו ונשמחו, ונחלק ונצטיר בדיעות דמויות דיוקנו של הצדיק שהוא הפנים והשכל והנשמחה:

מד ראה שני לוחות הברית להשלה הקדוש מסכת שבעות פרק נר מצוה אות ה' מעשה שלמדו בליל שבעות והשכינה דיברה עמהם מגורנו של רבי יוסף קארו. ועיין ספר מגיד מישרים לבית יוסף שם חזר הלשון אני השכינה המדברת מגורן כמה פעמים (ראה שם פרשת מקץ מהדור קמא ועוד) ועי"ש בביאור ספר שמואל שהיא אומרת לו שזכה לנבואה אע"פ שפסקה נבואה ממך לא פסקא.

וצ"ע בזה כנראה יש בזה מדרגות רבות עיין חבצלת השרון ריש ספר דברים (ראה לקמן בהוספות) בביאור החילוק בין ד' ספרים לספר דברים מבאר שם שד' ספרים שכינה מדברת מגורנו וישראל שומעים דבר ה' מגורנו. אבל ספר דברים היה מתנבא ולמחרת היה אומר נבואתו לעם.

ועיין באר מים חיים – פרשת בהעלותך – פרק יב פסוק א – הנה ידוע מאמר חז"ל (ספרי, מובא ברש"י ריש פרשת מטות) הנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר וכו' וכבר הארכנו בחיבורנו סידורו של שבת (שורש ח' ענף ב') לבאר מעלת "זה" מ"כה". ואמנם מה שנראה לי עתה בפירוש לפי פשוטו. כי הנה ידוע מאמר חז"ל (עיין זוה"ק פנחס רל"ב). שכינה מדברת מתוך גורנו של משה. והוא בחינת זה הדבר כלומר הנה זה הדבר עצמו דיבר ה' הוא שכביכול הוא בעצמו היה מדבר בפה משה. וזה היה גדולת מעלת משה. מה שאין כן שאר הנביאים נתנבאו בכה אמר ה' כלומר כן דיבר ה' כי כן שמעו מה' והם מודיעים מה שממעו. ולא השכינה בעצמה מדברת מגורנו והבן.

מז עיין ערבי נחל פרשת שמות – לבאר כל זה נקדים דברי האר"י ז"ל בענין הנבואה ורוח הקודש. וז"ל הרח"ו ז"ל בס' הגלגולים (פ' ל"ה) בשינוי לשון קצת לקצר, בודאי כל מה שיוצא האדם מפיו אי אפשר שיהיה לבטלה, אפילו הקולות היוצאים מהכאת המטה וכיוצא אינו לבטלה, וקול שמוציא האדם מפיו מכריזין עליו המלאכים והנשמות והשכינה, כי בכל דיבור ודיבור נברא חד מלאך. נמצא בהיות האדם צדיק וחסיד ועוסק בתורה ומתפלל בכוונה, מאותן הדיבורים נבראים מלאכין ורוחין קדישין קיימין ועומדין כפי ערך שלימות וקדושת ואמיתות דיבורים ההמה: והנה, סוד הנבואה, ודאי שהוא קול שלוח מלמעלה לדבר עם הנביא ההוא, רק שכיון שאותו הקול הוא עליון ורוחני אי אפשר לו לבדו שיתגשם ויכנס באוזן הנביא אם לא שיתלבש תחלה באותו קול הגשמי שיוצא מפיו בעוסקו בתורה או תפלה ומתחבר עמו ובא לאוזן הנביא ושומע, ובלתי קול האדם אי אפשר להיות, ואמנם יש מדריגות רבות נבואה מחמת כמה שינוים שיש בזה. הא', כי לפעמים יתלבש הקול עליון בקול האדם עצמו כנ"ל, ולפעמים יתלבש אותו קול העליון בקול של צדיקים אחרים שקדמו אליו הרבה, או באותן שבזמנו, ושניהם יבואו וידברו עמו: עכ"ל ועי"ש עוד פרטים בזה וגם בפרשת יתרו וואתחנן.

מתראים רק בפני מי שהוא כמראה לטושה כלפי רבו, ואזי מתראים בפניו פני רבו. אבל עזות פנים אינו מראה לטושה וכלל לא פונה אל רבו אלא רק אל עצמו, הוא המציאות והישות שכולם צריכים להתבטל אליה. **וע"כ ארז"ל (נדרים כ) ^{מ"ו}** מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני. וגרסת רבנו **כל מי שיש לו עזות בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו ^{מ"ו} על ^{מח"ן} הר סיני ^[מ"ט/נ]** נקט עזות שהיא הפך הבושה, ונקט 'לא עמדו רגלי אבותיו', נ"ל כי בהר סיני קבלו עם ישראל צורה, ועל כן היו בבחי' עמידה, אבל מי שהוא עזות פנים, כל המהות שלו היא לילך ולכבוש ולהשתלט, ולא מקבל צורה כלל, לכן העזות מתבטאת ברגלים דייקא, אבל לא בעמידה אלא הליכה :

עד כאן ביאור חברותא לתורה קנג

בעניין שכינה מדברת מגרונו

ראה חבצלת השרון (דברים א' א')

^{מ"ו} **נדרים דף כ.** – תניא (שמות כ-כ) בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מיכן אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

רבנו ניסים – לא עמדו אבותיו על הר סיני. שהרי נתן טעם למעמד הר סיני לבעבור תהיה יראתו על פניכם וכתיב (דברים כט) את אשר ישנו פה היום ואת אשר איננו פה ומי שאין לו בושת פנים אינו מזרעם:

^{מ"ז} **אבותיו על הר סיני** – צ"ע הרי מי שיש בו עזות פנים הכוונה גם כגון ממזר שהוריו כן היו רגלי אבותיו על הר סיני. ואפילו ישראל בן צדיק אלא שמדתו עזות פנים. וצ"ל שהכוונה לנשמתו שהיא מערב רב או מתתקעד דורות ששתלן הקב"ה בכל דור (כמבואר בחגיגה יד.).

אבל עדיין צ"ע מאגרת תימן שכתב הרמב"ם שמי שרגלי אבותיו היו על הר סיני לא יכול לכפור בנבואת משה רבנו. והקשו **במרפסין איגרי** (קורח אות ח') שקורח היה במתן תורה ואעפ"כ איתא בירושלמי (סנהדרין פ"י הל"א) שקרח אמר אין תורה משמים ולא משה נביא ולא אהרן כה"ג הכל בדה משה מלבו. הרי זו סתירה לדברי הרמב"ם. ותרצו שקרח היה בגופו אבל לא בנשמתו.

וצ"ע מה **הכוונה** שבגופו היה ונשמתו לא היתה? הרי היה לו נשמת ישראל, בזה אין ספק שהרי לעתיד לבוא יהיה כהן גדול. ונ"ל שכוונתו של קרח לא היתה כמו כולם בביטול, כי לא התקבלו הדברים בלבו. ונ"ל שלזה כוונת חז"ל בלשונם "רגלי אבותיו", הכוונה שרגלי נשמתו של קרח לא היו שם. כי אדם יכול לשמוע דבר גדול אבל אם לבו לא מקבל את הדברים נמצא שאין לדברים אצלו רגלים אין להם עמידה בלבו. כי זה גדר הרגלין שהם נצח והודו שהם בחי' החלטה והסכמת הדבר לפני שמוציאו לפועל כידוע. הכי נמי כשיבור נשמע ולא מתקבל נחשב שאין לו עמידת רגלים בלבו של השומע. ועיין ע"ז ה: אמר רבה, ש"מ: לא קאי איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין. מבואר שלהבין דברי רבו נקרא עמידה על דבריו. כי רק כשמבין ומקבל אזי עומד עליהם ונעשים אצלו מוסכמים ומוחלטים.

ולפי המבואר כאן עוד יותר מבואר העניין כי קבלת התורה היתה פנים בפנים, וקרח בוודאי היה בלא פנים שהרי סבר שמשה בדה הכל מלבו, נמצא לא קבל את התורה באופן של רגלי נשמתו וכוונתו על הר סיני.

^{מ"ח} **על הר סיני** – צ"ע הרי אפילו בקצה ההר אסור היה לגעת כמ"ש (שמות יט יב) **והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות פהר ונגע בקצהו כל הנגע פהר מות יומת:** ועיין שבת קמו: בעניין הגרים שאע"פ שלא היו בגופם נשמתם היתה. ולכאורה אין הבלד שהרי גם ישראל לא היו בגופם אלא נשמתם שהרי אסור היה לעלות בהר.

וראייתי בגליון משיב כהלכה (שבועות תשעט) שדן בזה. **ותחילה רצה** לומר כמבואר במנחות צו. ועליו מטה מנשה שהכוונה על יד. (ועיין פסחים סג: וסוטה לו. ועוד שנחלקו אם על בסמוך או על דווקא). והקשה מפרש"י שבת פח. שפירש: ושוב לא עלה עד קבלת הדברות שעלו כולם. ועיין מ"ב סימן תצד יב בטעם אכילת מאכלי חלב בשבועות שכתב בשם גדול אחד בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה וכו' וירדו מן ההר ולא מצאו מה לאכול וכו'. הרי מפורש שירדו מההר. ושוב רצה ללמוד מאתרוג בנידון מהיכן מתחיל החטם, ולומר שגם בהר היה חלק שמותר לעלות עליו וחלק המכונה חוטם שאסור. **אלא** שדחה זאת כיון שבהזרת התורה "עלות בהר ונגוע בקצהו" משמע מכפל הלשון שאפילו בקצה ההר ממש אסור לעלות.

ונ"ל אולי אפשר לתרץ עפ"י הבעש"ט שהובא בתורה כא היכן שאדם חושב שם הוא נמצא. וקבלת התורה בקולות וברקים ונפשם פרוחה בוודאי שהרגישו נמצאים על ההר ממש, כי כל כוונתם היתה שם, וירידתם מההר הפירוש שאחרי מתן תורה פנו לחזור לבתיהם ומחשבתם היתה מה יאכלו ולא מצאו.

^{מ"ט} לעיל תורה לח אות ו'. ותורה קמו

^נ **תורה קמו** – כָּשֶׁם שְׁמִי שֶׁהוּא עֲזוּת פְּנִים אֵין לוֹ חֵלֶק בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ רְבוּתֵינוּ, וְכַרְוֹנָם לְבָרְכָה (תְּהִיגָה יד): 'דְּבַר צְנֹה לְאֶלֶף דּוֹר, שְׁבַקְשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַן הַתּוֹרָה לְאֶלֶף דּוֹרוֹת, רָאָה שְׂאֵין הַעוֹלָם מִתְקַיֵּם וְנִתְּנָה לְעֹשְׂרִים וְשִׁשָּׁה דּוֹרוֹת, וְעַמְדוֹ וְשִׁתְּלֵן וְכוּ', וְהֵן הֵן עֲזֵי פְנִים שְׁבַדוֹר'. נִמְצָא שְׁהַעֲזֵי פְנִים אֵינָם בְּכֻלָּל קְבֻלַּת הַתּוֹרָה, כִּי הֵם מִהַתְתַּקְעֵד דּוֹרוֹת שְׁלֹא הָיוּ רְאוּיִים לְקַבֵּל הַתּוֹרָה. וְכֵן אִמְרוּ רְבוּתֵינוּ, וְכַרְוֹנָם לְבָרְכָה (נְדָרִים כ): 'מִי שֵׁישׁ בּוֹ עֲזוּת בִּידוּעַ שְׁלֹא עִמְדוּ רְגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינִי', נִמְצָא שְׁהַעֲזוּת פְּנִים אֵין לוֹ חֵלֶק בְּתוֹרָה.

תורה לח אות ו' – וְזֶה שְׁאִמְרוּ רְבוּתֵינוּ, וְכַרְוֹנָם לְבָרְכָה (בְּרַכּוֹת י"ב): 'הַעוֹבֵר עֲבָרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ מִזְחֻלִין לוֹ מִיָּד', כִּי הַעֲבָרָה מְכַנֵּס בְּאָדָם רוּחַ שְׁטוּת, וְעַל יְדֵי בּוֹשָׁה מְחֻזֵּר הַמְחִין, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: "אֲזוּ תְבִין יְרֵאת ה'" פּנ"ל: וְזֶה שְׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ, וְכַרְוֹנָם לְבָרְכָה (נְדָרִים כ): 'מִי שֵׁישׁ בּוֹ עֲזוּת בִּידוּעַ שְׁלֹא עִמְדוּ רְגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינִי',

אלה הדברים אשר דבר משה:

בתנחומא (ס' ב' איתא, אלה הדברים אשר דבר משה, אמרו ישראל, אתמול אמרת לא איש דברים אנכי, ועכשיו אתה מדבר כ"כ, א"ר יצחק אם אתה חייך שנה את התורה והתרפא, משה כבר למד את כל התורה, וכ"ה במדרש כאן [פ"א פ"א] משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו לא איש דברים אנכי, כיון שזכה לתורה נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים, וע"י בתורת משה להחתם סופר שכתב ליישב באופן אחר קושיית המדרש:

ובאהל יעקב להמגיד מדובנא כתב בזה, דהנה בפרשת שמות טען משה ואמר לא איש דברים אנכי, ובאה תשובת השי"ת ואנכי אהיה עם פיך והורתיך את אשר תדבר, ואיתא במדרש שם [פ"ג פט"ו] מורה אני דברי לתוך פיך כמו חץ, והיינו שהקב"ה רצה לאמת הדבר לעין כל שדברי משה מפי הגבורה הן, שהרי משה ערל שפתים היה, וכשהיה מדבר מפי הגבורה היו דבריו מזוקקים, וכ"כ הנצי"ב בפרשת בא [פ"ו פכ"ט]:

ומעתה כתב ליישב, בהקדם מה ששאל להגר"א מה בין כל התורה הקדושה לבין משנה תורה, והביא בשם הגר"א וז"ל, כי הארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך גרונו של משה, לא כן ספר דברים היו ישראל שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי הנביאים אשר אחר משה, אשר הקב"ה אמר אל הנביא היום וליום מחר הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל, וא"כ בעת אשר דיבר הנביא אל העם כבר היה העתק ממנו הדבור הא'להי, כן היה ספר דברים נשמע אל ישראל מפי משה רבינו עליו השלום בעצמו, ושם בהגהות הביא כזאת מדברי המהר"ל בביאור הסוגיא דמגילה לא ע"ב, ויעוין עוד בזה לקמיה:

הלא מעתה, דחומש דברים לא נאמר באופן של שכינה מדברת מתוך גרונו, בזה שוב יקשה הי"אך אמר הדברים, והרי הוא עצמו אמר לא איש דברים אנכי, וע"ז באה התשובה דכיון שזכה לתורה נתרפא לשונו, והמגיד שם הוסיף, דהטעם שהתורה היתה יוצאת מתוך גרונו בצחות בלא גמגום, הוא כדי שיומתקו דברי התורה בפיהם, ומאחר שכבר נתבשם אצל השומעים, לא היה צריך עתה להיות בצחות, ועכ"ז נתרפא לשונו, וצ"ב:

והנה בדרושי הר"ן דרוש ה' חקר במה שמשנה רבינו היה בעל מום בערלות שפתים, והשיב וז"ל, להאמין שענינו בכח א'להי, והוסר ממנו בהשגחה גמורה הדבור הצח, יען לא יחשב שהיות כלל ישראל וגדוליהם נמשכים אחריו לצחות דברו, כמו שאמר על מי שהוא צח הדבור שימשיך ההמון אחריו, ושהשקר ממנו יחשב אמת, והדבר כולו בהיפך למי שהוא כבד פה וכבד לשון, שהאמת לא יקובל ממנו רק לחזק הגלותו:

והוסיף הר"ן בביאור תשובת השי"ת למשה על היותו ערל שפתים וז"ל, אם אני הפצתי שתהיה איש דברים היית, אלא לעשות כך נס אני חפץ, בעת שתדבר יהיו דבריך נכונים שאני אהיה עם פיך, הדא הוא דכתיב ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך, נתבאר שהיות משה ערל שפתים היה מכוון מאתו ית', שנאמר שלא היה טבעו גזר שיהיה כך, והשם יתברך שמהו על זה התואר וכו', ומדרגתו היה שינוי הטבע דבר נסיי גמור, ע"כ:

אשר נראה מבואר מדברי הר"ן דבאמת כאשר היה משה מוסר את דברי הא'להים היה זה בלשון צח, משום שהיה הקב"ה מדבר מתוך גרונו של משה כמש"נ לעיל, וא"כ כל זה נכון רק בלימוד כל התורה עד משנה תורה, אך מאחר שבמשנה תורה כבר אמר משה דברים ברוח הקודש מפי עצמו, לכן הוצרך משה לרפואה מיוחדת ללשונו, והוא שאמרו במדרש דלפי שזכה בתורה נתרפא לשונו:

אשר נראה להוסיף בזה, דמכל זה למדנו דכל ארבעים שנה [עד שחזר משה ולמד עמהם משנה תורה] היה משה רבינו לומד תורה בדבור צח בלא גמגום, וע"כ דמעלה זו ששכינה מדברת מתוך גרונו, לא היתה דוקא בפעם הראשונה שלמד עמהם, אלא כל פעם ופעם שלמד עמהם היתה השכינה מדברת מתוך גרונו, ואך דנבואת משנה תורה באה בעצמותה באופן אחר, והוא באופן של חזרת דברי התורה שניתנו לו מכבר:

עוד בגדר ספר משנה תורה:

הראב"ן (ס' ל"ד) כתב לפרש מה שאמרו ביבמות ה. דאף לר' יהודה דלא דריש סמוכין בכל התורה, מ"מ במשנה תורה דריש סמוכין, וזה לשונו, דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בכל התורה, במשנה תורה דריש, וטעמא, משום דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר, אבל משה שסידר משנה תורה פרשה אחר פרשה, לא סידר אלא להדרש, עכ"ד הראב"ן המופלאים, וצ"ע מסוגיא דיבמות דאמרו שם טעם אחר, ויעוין בהגהות מהר"ב רנשבורג:

והריטב"א בברכות כא ע"ב כתב לפרש מה שאמרו שם דאף לדעת ר' יהודה דלא דריש סמוכין בכל התורה, מ"מ במשנה תורה דורש סמוכין, וזה לשונו, טעמא משום דמשנה תורה דברי משה הן, ואע"פ שכולן נאמרו מפי הגבורה, מ"מ כיון שכבר נאמרו תחילה בסידור אחר ועכשיו חזר ואומר בסידור אחר, ודאי כשסומך הדברים זה לזה לדרשא נסמכו, כיון שאינם סדורין בסידור ראשון, עכ"ל:

ודבריהם צריכין ביאור, שהרי אמרו בסנהדרין צט ע"ב על הכתוב כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן השמים ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקב"ה אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה' בזה, ולשון האור החיים כאן שחזר ופירש מאמרי ה' הקודמין, ולא נצטוו עשות כן, אלא מעצמו חזר הדברים, והדברים מפליאים, וצריך לומר דאף שמשנה תורה מפי עצמו אח"כ נקבע מפי הגבורה, וצ"ב, ויעוין בהגהות יעב"ן סנהדרין שם דהכריח מזה דמשנה תורה נאמר בבחינת שכינה מדברת מתוך גרונו, יעוין היטב:

ובהגהות מוהר"ן חיות יבמות כתב לבאר באופן אחר, והוא דתליא בפלוגתא בגיטין ס. אי תורה מגילה ניתנה או חתומה ניתנה, דאי מגילה מגילה ניתנה, לא נאמרה התורה בפעם אחת רק במשך ארבעים שנה, והיאך שייך למדרש סמוכים מאחר שלא באו המצוות בפעם אחת, משא"כ משנה תורה שבא הדבור בפעם אחת ממשנה לישראל, בזה שייך למדרש סמוכין, ודבריו צ"ב מה לי שניתן במ' שנה, הא סמוכין בתורה, גם הראשונים הנ"ל לא כתבו כדבריו, וצ"ב:

ועיקר הדברים מבואר במגילה לא ע"ב, דתניא שם, דבקריאת התורה דקללות אין מפסיקין, דאמר קרא מוסר ה' בני אל תמאס, ועוד שאין אומרים ברכה על הפורענות, ולכן מתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהן, ואיתא שם לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק, מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן, והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן:

והרימ"ן בפרשת בחוקותי [פכ"ו פט"ו] כתב לבאר מאמר זה וז"ל בקצרה, הקב"ה כורת הברית הזאת, והאלות הן אלות הברית, כי הדבור מפי הגבורה ובלשון עצמו, אעשה, יסרתי, והכתי, ולכך אמר [אחר הקללות] אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל, כי הוא בשמו הגדול נתן הברית הזאת, אבל במשנה תורה אמר אם לא תשמע בקול ה' א'להיך לשמור, כי הגבורה עשתה משה שליח בינו ובין כל ישראל:

ובשו"ת הרשב"ש (ס' כ"א) ביאר באופן וז"ל בקצרה, כל התורה זולת משנה תורה לא אמר משה דבר אלא מפי הגבורה, ומשנה תורה תחלה דבר משה כל אותן דברים לישראל מעצמו, ואח"כ בסוף הארבעים שנה בשעת פטירתו צוהו השי"ת לכתוב כל אותן דברים, והיה הקב"ה אומר לו והוא כותב, וקללות שבתוכי לא אמרן משה עד ששמען מפי הקב"ה, ושבמשנה תורה בתחילה אמרן ואח"כ צוהו הקב"ה וכתבן עפי' הקב"ה:

ובזה פרשת ואתחנן [רסה]. מייתי מימרא הנ"ל דקללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרן, ופריך וכי ס"ד אות זעירא באורייתא משה אמר ליה מגרימיה, אלא שפיר הוא, והא אתערנא, מעצמו לא תנין, אלא מפי עצמו, ומאי איהו, והוא קול דאיהו אחיד ביה, ועל דא הללו מפי הגבורה והללו מפי עצמו, מפי ההוא דרגא דאתקשר ביה על שאר נביאי מדימינא, ועל דא בכל אתר א'להיך והכא א'להינו, עכ"ל:

והדברים מחוורים עפי"ד הגר"א שנאמרו להמגייד מדובנא וכנ"ל, וזה לשונו, ארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך גרונו של משה, לא כן ספר דברים היו ישראל שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי הנביאים אשר אחר משה, אשר הקב"ה אמר אל הנביא היום וליום מחר הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל, וא"כ בעת אשר דיבר הנביא אל העם כבר היה העתק ממנו הדבור הא'להי:

והן הן דברי הרמב"ן, דבתורת כהנים היתה כריתת ברית עם הקב"ה בעצמו, ואילו במשנה תורה היה משה שליח לכרות הברית, והיינו משום דכל ספר משנה תורה לא נאמר באופן ששכינה מדברת מגרונו של משה, ומעתה אולי יש לפרש כן גם בדברי הראב"ן, דאף דהכל נאמר מפי הגבורה, מ"מ דינא דאין מוקדם ומאוחר נאמר בדבריו של הקב"ה, אבל במה שנמסר למשה למסור לישראל, בזה יש מוקדם ומאוחר, וצ"ב:

והנה בתוס' בגיטין ב. [ד"ה המביא] כתבו שנהגו לכתוב י"ב שיטין בגט, משום שיש י"ב שיטין הכורתין בין חומשי התורה, דיש ד' שיטין בין חומש לחומש, והפסק שבין במדבר לדברים לא חשיב, כיון שחומש דברים אינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה, ולמש"נ יש לקיים עיקר דברי התוס' באופ"א, דד' שיטין שבין כל החומשים המה מדין כריתה והבדלה, ואילו משנה תורה דין כתבי הקודש שבו בעצמותו חלוק משאר התורה, אף בלא ד' שיטין: עד כאן לשון, חבצלת השרון.

